Dupl. zu Theol. 8°. 7291 alt.

G.

(Verf. cf. das hinten eingeschriebene Gedicht)

3

(Bullinger) Munc [illegible]horum

HEINRYCHI BVLLINGERI AD D. IACOBI ANDREAE SVGGESTIONEM, RESPONSIO.

IN qua calumnijs, & ab aduersario ad toties nobis intentatum crimen mendacij, respondetur, simul & synceritas doctrinæ innocentiæq; nostræ asseritur, ac B. Theodoretus non Nestorianus, sed orthodoxus fuisse & esse ostenditur. Sed & alia nobis suggesta & obiecta diluuntur ac confutantur.

IESVS.

Hic est Filius meus dilectus, in quo placata est anima mea, Ipsum audite. *Matth.* 3. 17.

HEINRYCHI BVLLINGERI AD D. IACOBI ANDREAE Suggeſtionem, Reſponſio.

QVI Iacobum Andream, antagoniſtam meum, mihi deſcribũt, idem de eo dicere ſolent, quod plures alij, qui eũ propius nouerunt: hominem ſcilicet eſſe arrogantem, ambitioſum, proteruum, garrulum, negotioſum vel potius curioſum rerum nihil ad ſe pertinentium inſpectorem. Ego verò etſi num iſta ſic ſe habeant non multùm morer, ex eius tamen ſcriptis abunde conſtare puto, inquieti ingenij hominem eſſe, qui de ſeipſo magnificè ſentiat, & inexhauſto ſuæ loquacitatis profluuio ſe ſuaque omnia iactet, non ſine iniqua & ſtolida eorum, quos ſibi aduerſari ſentit, diffamatione.

Nã vt de eius Suggeſtione, qua apud me minimè opus erat, in præſenti dicam, eam in hanc ferè ſententiam exorſus eſt: Inter alios, quos mei Memmingæ habiti ſermones in rabiem egerũt, bonus quoque ille ſenecio Heinrichus Bullingerus, ſe audiri voluit. Bonum ſenecionem me dicit, fucata nimirum commiſerationis ſpecie de-

lirium ſenile mihi exprobrans, quo deceptus iam prouectæ ætatis homo meam quoque vocem in hoc contentionis Sacramentariæ theatro iterum audiri voluerim. Sed agnoſco Sophiſtis vſitatum ſtratagema, quo cauſæ quam agũt diffidentes, aduerſarium apud lectores ſiue auditores in contemptum adducere ſtudent.

Iaco. Andreæ iactantia. At hæc dicendo, ſimul mirificis verborum ampullis ſuas virtutes iactat, ſe eum virum eſſe
1. dictitans, qui Zuinglianorũ venas rectè ſecare,
2. & ſecando ad viuum vſq; penetrare norit. Nos ipſos enim nõ abſq; querimonijs fateri, multos pios & bonos ſuis illis, quos apud Memmingenſes habuit, Sermonibus, & quos nos garrulitatis nomine baptizemus (voluit nimirum magnus ille Sacramentorum propugnator, ne non ſemper ſibi ſimilis eſſet, Sacramentario tropo in re ſeria ſcurriliter vti) turbari: Itaque ſpem bonam eſſe, noſtros quoque homines tandem apertis oculis abominabiles noſtrę doctrinæ errores in-
3. tellecturos eſſe. Addit præterea, ſe reuera negotijs multis diſtineri, & quidem pluribus, quàm
4. quibus obeundis ſufficiat. Gloriatur item, ſe nobis nimiùm garrulũ fuiſſe, vt qui noſtræ ſcholę myſteria effutiuerit, noſtroſq; iampridem damnatos errores ita detexerit, vt ad eorum mentionem pij omnes iam procul dubio exhorreſcant.
5. Minatur denique, ſe ne in poſterum quidem ceſſare velle, neque paſſurum vt pace & otio fruamur. Quo loco Chriſti admonitionem adducit,

qui

qui diabolum ex ſua ſede expulſum hinc inde circuire dixit, & quietis locum quærere, eo autẽ non inuento, illuc vnde eiectus eſt, reuerti. Sed & ex Theologo vænator factus, ſe vulpium cauernas ſuffumigare poſſe gloriatur, vt nos ex his extractos in ſcholam noſtris moribus dignam deducat. 6.

Quæ cùm ego legerem, planè mihi videbar agyrtam quendam circumforaneũ, quales Venetijs Ceretani, & Francoforti in nundinis vidẽtur, qui theriaca & prius ignota ſemina ſiue pharmaca venum exponunt, quorum vires & mirificos in eijciendis vermibus alijſque morbis curandis effectus magna vocis contentione & indefeſſa linguæ volubilitate prædicant, vt rei nouitate attonitos & hiantes ſimplicium ruſticorum animos fallant, & eoſdem pecunijs emungant. Reſponſio. Ridicula et [illegible] cõparatio.

Vt enim hi, cùm artis medicæ ignari & vaniſſimi impoſtores ſint, de ſuis tamen pharmacis nihil non cùm ſibijpſis tùm alijs pollicentur: Ita noſter ille ſeipſum vaniſſima perſuaſione deludit, dum ſe in venarum ſectione tam peritum chirurgum eſſe arbitratur, vt iam pridem ad viuum vſque penetrarit. Felix, ſi Dijs placet, dum hac ſua perſuaſione penes ſe in ſinu ſuo gaudet. At nos eius ſectiones adeò nihil læſerunt, vt animus noſter adhuc in Chriſto lætus exultet, in quo vno nobis vitam veram atque perfectam ſcimus & credimus repoſitam 1. Vt venas ſecare & ad viuum penetrare norit Iac. Andreæ.

Ioan. 6.
Col. 2.
esse, & (vt Paulus ait) ita absconditam, vt periculum nullum sit, ne hanc agyrta iste impudēs scalpello suo hebeti & obtuso aliò deriuare aut quocunque modo nobis surripere possit.

2. Gal. 1. Olim sanè Paulus mirabatur, Galatas tam citò in aliud Euangelium à recta Veritatis via translatos fuisse. Ex eo tamen nemo cordatus & verè pius colligebat, seductores illos, quorum loquentia illi decepti fuerant, Veritatis causam tueri. & per illos Pauli errores detectos, auditores verò posthac apertis oculis Paulinæ doctrinæ abominationem intellecturos esse. Quoad verò nostros homines, qui nos docentes quotidie audiunt, ij oculos iampridem aperuerunt, & facilè perspiciunt, tetros illos errores, qui nobis à maleuolis imputantur, nunquam ex nobis prodijsse, & proinde non nostros, sed eorum potius fœtus abortiuos esse, qui illos ex suo cerebro confictos nobis malitiosè affingunt. Quapropter si quam fidem & existimationem apud nostros aduersarius ille noster obtinere velit, aliter res suas instituat, & longè alijs atq; solidioribus scriptis quàm hactenus ab ipso prodierint, eam sibi parer necesse est.

3. Negotiosus. Cum verò ipse fateatur, se pluribus negotijs distineri, quàm vt omnibus obeundis sufficiat, immerito iniuriam sibi abs me factam esse queritur, qui ipsum hominē dixerim negotiosum, & rerum alienarum inspectorem. Etenim vulgò fertur illum ceu Visitatorē & Inquisitorem

genera-

generalé hinc inde per Ecclesias procul dissitas vagari: Quod quanto cum fructu faciat, aliorũ esto iudicium, quibus eius profectiones melius quàm nobis cognitæ & perspectæ sunt.

Garrulum verò hominem esse, in quo plus sit loquentiæ quàm eloquentiæ, res ipsa loquitur, & (quod prouerbio dicitur) opus probat opificem. At se à nobis garrulum ideo dici scribit, quòd nostræ Scholæ mysteria siue arcana detexerit. Id verò pro suo more finxit. Nec enim Scholas habemus eiusmodi, in quibus arcana aut mysteria cælentur, quorum nos pudeat, neque sacra colimus Eleusina, quæ in vulgus effari nefas sit. Scholæ item nostræ sunt Ecclesiæ, quæ omnibus patent. Sed & ad Scholas nostras liberest omnibus accessus, vt quæ veritatis Scholæ & Ecclesiæ sunt. Neque alicui nostrûm graue videtur, si quæ in illis tradimus, publicentur. Hoc solum monemus nostrum Antagonistam, ne pro innata garriendi libidine, quicquam quasi ex nostris Scholis petitum effutiat, quod neque à nobis vnquam dictum aut scriptum est, neque ex ore nostro à quoquam auditum: sed vt veritati tandem assuescat, neque ex suo cerebro mendacia affingat: ne denique sophisticis suis fallacijs ex nostra doctrina consequentias impudenter colligat non minus absurdas quàm falsas, quæ ex illa colligi nulla cum ratione possunt. Nec enim pro nostris agnoscere possumus, quæ nostra non sunt, sed ex eius

4. Garrulus et mysteriorũ Scholæ nostræ præco.

officina, quem totum odij & inuidiæ ſpiritus faſcinauit, prodierunt, & ad quorum nudam mentionem piorum aures atque animi exhorreſcunt.

5. At quantum cõijcere poſſum, minis ſuis nos Minæ Iac. Andreæ perterrefieri poſſe ſperat, quando bellum nobis denunciat ἄσπονδον, & ſe nunquam paſſurum ait, vt per ipſum pace et quiete fruamur. Atqui iam pridem aſſueuimus Thraſonum eiuſmodi & Pyrgopolinicum minas audire, quibus cum ſæpius certamina ſuſtinuimus. Multos quoque ex illorũ ordine, cùm quieſcere non poſſent, Deus noſter vel inuitos quieſcere coegit. Viuit is & regnat nunc quoque, & in æternum regnabit. Huic ſit laus & gloria in æternum.

Diabolus expulſus redire cupit. Matth. 12. Nec eſt, quod nobis hoc loco Domini noſtri Ieſu Chriſti doctrinam obijciat de diabolo, qui expulſus redire cogitat. Nam licet Satanæ machinationes (vt Paulus ait) non ignoremus, et aduerſus illas pijs omnibus perpetuò vigilandum & orandum eſſe fateamur, ne is poſſeſſionem 2. Cor. 2. 1. Pet. 5. amiſſam recuperet, in Deo tamen Opt. Max. nobis ſpes eſt inconcuſſa, quem aſſiduis precibus oramus, vt qui iam inde ab initio reformationis Eccleſiam noſtram pro immenſa ſua bonitate & miſericordia ſeruauit, vt qui olim per Verbum eius inde eiecti & fugati fuerunt dæmones, in hunc vſque diem cum ſuis ſuperſtitionibus & abuſibus procul à nobis exulent, neque eõ vnquam redire aut pedem apud nos iterum

rum figere potuerint: nos in posterum quoque contra insidiosas communis nostri hostis, diaboli, machinationes atque iniustam vim clemẽter custodiat ad sui nominis gloriam & animarum nostrarum salutem sempiternam. Amen.

At si tãtas iras Venerabilis hic noster Doctor seriò concepit, pugnæque tam auidus est, vt pacem colere aut quiescere non posit, non poterit certè hinc inde discurrenti occasio deesse, qua caueat, ne diabolus in ea loca, ex quibus iam olim piorum Christi seruorum opera eiectus est, rursus irrepat: qua deniq; illum ex illis locis eijciat, quæ in hunc vsque diem quietus tenuit. Curet autem, dum hoc agere videri vult, vt Ecclesiarũ paci ex animo & verè consulat, easdem in pace retineat, neue noua doctrinæ aut rituum portẽta inuehendo lites serat, & infęlices magis turbet, ne denique turbas det viris bonis & innocẽtibus. Videt enim actiones omnes, imò hominũ cogitationes nouit Deus iudex iustus, & doli scelerúmque vltor acerrimus, cuius ὄμμα ἔκδικον esse gentium quoque poetæ non ignorauerunt.

Quanta autem cum laude & gloria ingeniosus ille & indefessus pædagogus noster Sacramentarios & Zuinglianos in Scholam ipsis dignã pertraxerit, iampridẽ quantùmuis stupidus sensisset, si quis sensus veritatis, aut saltem pudor aliquis in ipso esset reliquus, ex vltima fratrum nostrorum obseruandorum, qui Heidelbergæ docent, responsione: qui Venatorem istum, dũ

Zuinglianos in scholam pertrahit Andr.

Vulpes sul fumigat.

vulpium Zuinglianorum cauernas plus quàm sulphureis calumnijs suffumigare conatur, ita tractarunt, vt igne, quem ex humentibus & malè dispersis Sibyllæ folijs excitarat, per saluberrimos Scripturarum latices extincto, illius retia & casses vnà cum venabulis omnibusque alijs instrumentis venatorijs in fumũ abierint, qui simul & infelicis illius oculos prorsus excæcauit, & nares patulas oppleuit, vt ne nunc quidem sternutare desinat.

Morsus serpentis.

Cæterùm nó multò post, quod ad me solum spectabat crimen, pro suo more sophistico ad cómunem nostrarum Ecclesiarum doctrinã transfert. Cùm enim anno superiori ad Septem accusationis capita, quæ nobis imputantur, responderem, inter alia scripsi: Esse quendam negotiosum, garrulum & inquietum hominem, qui magna cum grauitatis ostentatione Alcoranũ Machumeticum protulerit &c: ille ira percitus, hunc serpentis morsum esse ait, ex quo omnibus constet, quàm letale virus sub Zuinglianorum doctrina lateat.

At si quid ego peccaui dum ista scriberem, id certè mihi soli imputari, non ad communem omnium nostrûm doctrinam extendi, neque hæc propter meum delictum virus serpentinũ dici debebat, cùm iam inde ab initio sana & salutifera fuerit. Num verò tam grauiter abs me peccatum est, quòd nomen eius tunc consultò cælauerim, quod absque negotio & omni ver-

Cur nomẽ eius nõ expressum.

borum

borum circuitione vno dicto exprimi poterat? Atqui ista non de alio, quàm se vno dicta fuisse, ipse facilè intellexit: neque periculum erat, ne quod ille in publico fecerat, cuiquam alij immerenti imputaretur. Perinde ergo hoc fuit, ac si eius nomen expressissem. Quid, quòd alij quoque idem factitarunt, qui cùm me præstent, ad eius tamen scripta, non expresso eius nomine, responderunt. Quod qua ratione illi fecerint, & num indignú putarint, qui nominaretur ab ipsis, nolo dicere.

At hanc subdolam simulatæ mansuetudinis speciem fuisse ait, ne quis me vindictæ cupiditate accensum esse diceret. Atqui resipsa loquitur, me cùm illa scriberem, nihil simulauisse, quando quod res erat simpliciter & perspicuê sum elocutus. Neque ideo calumniator dici mereor, qui quod multi alij me priores de illo prædicarunt & quod eius facta abunde testantur, dixerim hominem esse negotiosum, garrulum, & inquietum.

Num mansuetudinem simulando ipsum diffamarim.

Quod si verò hoc ei dolet, quòd non solùm eius nomen proprium verumetiam magnificos illos & ampulloso ambitionis fastu turgentes DOMINI PRAEPOSITI & CANCELLARII titulos præterierim, quibus ille in suorum scriptorum frontispicio studiosè vti solet, nolim hoc mihi à quoquam vitio verti. Nam etsi de titulis cum nemine mortalium contendere libeat, tamen adulari quoque nescio: ne

Titulorum pontificiorum fastus.

que improbare possum bonorum virorum sententiam, qui sub initium reformatæ religionis Christianæ primos huius instauratores rectè docuisse aiunt, Ecclesiarum ministros humilitate & modestia seipsos commendare, non autem Pontificiorum præsulum pompas & fastum ambitiosum imitari debere. Et fuerunt tunc temporis, qui cùm antea titulis magnificis & dignitatibus amplissimis essent ornati, sponte tamẽ sese ad exempli Christi imitationem demiserũt, procul abiecta ambitiosorum titulorum & dignitatum soli fastui seruientium supellectile, quá hodie quidam Euangelicæ veritatis professores, vt milites nimia prædæ auiditate accensi, nõ absque scandalo colligunt, & tantúmnon scorti illius Babylonici spolijs sese ostentant, Nolo tamen in præsenti de hac re plura dicere.

Luc 22. Matth. 23. 1. Cor. 4.

Nos non Turcicos esse aut Mahumetanos

Verumtamen, si hanc sui nominis suppressionem, quæ nullo cum crimine coniuncta fuit, Antagonista noster tanti momenti esse arbitratur, vt mihi implacabiliter irasci debeat, qualem obsecro nos æstimare debemus ab illo nobis factam iniuriam, qua nulla Christianis hominibus atrocior fieri poterat: qua nimirum nos inuitos & reluctantes ex Christianis Turcas facere satagit? Quid enim est viros bonos & innocẽtes calumniari, si hoc non est? At ne nunc quidẽ cessat improbus ille, quin nos, quoad fidẽ, Turcis deteriores esse dicit, vt qui Christo non plusquàm Mahumet tribuamus, qui in suo Alkorano

no scripserit, Deum animam suam Christo propriam donauisse. Et sanè miror, circulatorem istum præstigiarum eiusmodi, quibus simplicium oculos fascinat, non pudere. Etenim vt faciat quod nobis malè sit, impij Mahumetis verba tam benignè interpretatur, quasi is de Christo non minus honorificè, quàm nos, senserit: nimirum vt (quod modò diximus) præstigijs verè circulatorijs imperitorum mentes decipiat. Vt enim præstigiatores species rerum fingunt, quas spectantium oculis fascinatis objiciunt: Ita aduersarius iste noster ex Alkorano, ceu circulatoria mantica, nescio quid profert, quo suę calumniæ fidem faciat, eaque nos tradere fingit, quæ nobis ne per somnium quidem vnquam in mentē venerunt. Quid enim ad nos, quod impius Mahumet in suo Alkorano de anima Dei dixit? Aut quid nam nouus iste impostor ex eo aduersus nos vult colligere? Nam quicquid tandem Mahumet de anima Dei in suo Alkorano, & ex hoc præstigiosus ille Doctor nugetur, nos tamen illa absurdè, impiè & absque omni Veritatis Scripturarum sacrarum authoritate dici ingenuè testamur.

Enimuerò, si de Mahumete dicendum sit, extant in Alkorano eius alij non obscurè loci, quibus hoc ipsum, quod Iacobus Andreæ contra nos adduxit, prorsus negatur, aut saltem alio sensu ab illo seductore dictum fuisse, docetur. Nam Deo filium esse, disertè negat, neque Dei filium

esse ait eum, qui ex Maria natus est: imò tetrũ & execrabilem errorem esse scribit, si quis dicat Deum habere filium. Azoaras, in quibus ista leguntur, in mea de septem accusationis Capitib. respõsione assignaui. Quæ igitur iniquitas est, nos ijs accensere, qui tam horrenda, tam impia, tam blasphema proferũt? Qua fronte item quadruplator ille Mahumetis causam tam plausibilem facere studet, quasi is Christo, quem alibi tã impiè proscindit, magnum & diuinum quid tribuat? Quo ore denique, nos Turcarum similes, aut etiam his deteriores esse dicit, qui à Turcarũ portentosis traditionibus tam longè absumus, quàm procul Oriens ab Occidente distat? Quis verò non dicat, impudentem illum Sophistam non minus malitiosè quam impudenter cum Deo & hominibus ludere?

Tigurini ministri cõtra Turcicas superstitiones scripserũt.

Cogit sanè hic nos sua improbitate, vt vel inuiti de illis gloriemur, quæ mallemus dissimulare. Etenim Tigurinæ Ecclesiæ ministri, non minori studio, quàm vlli alij nostro sæculo, aut etiam plus alijs, in confutandis Mahumeticis & Turcicis abominationibus laborarunt. Nam anno Christi 1542. Scholæ nostræ professor Theologus, Theodorus Bibliander P. M. magnis impensis & laboribus Alkoranum Turcicũ vnà cum huius confutationibus & pluribus alijs scriptis ad euertendos Turcicæ sectæ errores vtilissimis, pro Christianæ fidei defensione euulgauit. Eodẽ tẽpore collega noster dilectus,

Theod. Bibliander.

Rodol-

Rodolphus Gualtherus Cantacuzeni Constan tinopolitani regis libros ex manu scripto Græco exemplari in Latinum sermonem transtulit. Cùm ergo toti mundo constet, nos toto nostri ministerij tempore Mahumeticæ sectæ & Turcicarum abominationum aduersarios fuisse, & easdem etiamnum hodie à nobis pro virili oppugnari, pudere professò debebat (siquidem in perfricta fronte aliquis pudori locus esset) Magnificum istum Doctorem tam flagitiosi mendacij, quo nostram innocentiam, quæ iam pridem toti orbi perspecta est, sophisticis suis præstigijs obfuscari aut contaminari posse arbitratur, si ipse nos eos esse dicat, qui nec fuimus vnquam, nec sumus, neque vnquam erimus. At quia ad impudentem istius hominis audaciam & effrenem calumniandi libidinē nuper, vti par erat, responderunt dilecti & obseruandi fratres nostri Heidelbergenses Theologi, vnà cum Iosia Simlero nostræ Scholæ Theologo professore, hæc modò dixisse sufficiat.

Rod Gualtherus.

Transeamus nunc ad spectandum triumphum, quem Magnificus Doctor Præpositus Memmingæ de M. Eusebio Klebero egit, quem in hac sua Suggestione, vt antea quoque in suis apud Memmingenses habitis Sermonibus, non sine fastu & insolentia iactat. Est autem Kleberus, vt boni quique testantur, vir pius, eruditus, fidelis, idemque Memmingensi Ecclesiæ non minus fideliter quàm piè per annos aliquot ser

Triūphus Iac. And. Memmingensis.

Kleber

uierat: quādo Iacobi Andreæ insidiosis artibus inde eiectus, & cum vxore dilecta dulcissimisque liberis solum vertere coactus est. Quo loco nō absque ratione aliquis miretur Iacobum Andreę, in quo tantus est Christianę sympathiæ ardor, tamque egregium pacis fouendæ studium, vt cum blasphemo sacrosanctæ Trinitatis conculcatore, Serueto, aliter, quàm diuinæ & Imperatoriæ leges iubent, agendum fuisse sentiat, nō potuisse, aut saltem voluisse aliquam rationem excogitare, qua Klebero, viro pio & orthodoxo vereq; Christiano prospiceretur, ne in exilium abiret. Verumtamen causam suam Kleberus ipse aget, quem abunde instructum esse audimus, vt sibi factas calumnias diluat & confutet. Interim non dubito, eandem huius viri sortem fuisse, quæ D. Ioannis Frisij fuit, Brettanæ in Palatinatu Ecclesiæ nunc ministri: qui anno 1570. simili inhumanitate, tempore incommodissimo, cum vxore & liberis Goppinga, vbi Christum syncerè docuerat, in exilium eiectus fuit: idque non aliā ob causam, quàm quòd viro pio & erudito portentosum Vbiquariæ Theologiæ figmentum cum suis connexis æque absurdis non posset probari, ideoque Zuinglianus & proinde exilio dignus esse iudicaretur. Sed stat sua cuique dies, & cessent licet homines, non dormitat tamen Dei iudicium.

Joh. Frisy. [handwritten marginal note]

Tig. ministri nō sunt blasphemi.

Non tamen sufficere videntur, quæ hucusque diximus nostro Antagonistæ, nisi totus ira excandescen

candescẽs furiosi apri instar fulmineos dẽtes in nos, qui Tigurinæ Ecclesiæ ministri sumus, acuat. Nam nos hanc quoque blasphemiam tueri scribit, vt Christum, quoad assumptam hominis naturam, cum Dei omnipotentia verè & realiter communicare negemus. Et huius blasphemiæ primum authorem fuisse clamat Zuingliũ cum sua Allœosi, qua neget verè & propriè dici, Deum mortuum, aut Hominem omnipotentẽ esse factum: sed ista per nominum permutationem debere exponi. Atqui Zuinglium tale quid vnquam docuisse aut scripsisse, nos constanter negamus. Etenim nota satis sunt, quæ in sua Cõfessione ad Imp. Carolum V. disertè ita scripsit: Filius Dei moritur, is certè qui pro personæ vnitate & simplicitate & Deus & homo est, sed pro humanitatis tantummodo ratione moritur. Itẽ: Propter personæ vnitatẽ verè dicitur, Et filius Dei passus est, Et Filius hominis dimittit peccata: nam & is qui Filius Dei & hominis vna persona est, pro humanæ naturæ proprietate passus est: & is qui Filius Dei & hominis vna persona est, pro diuinæ naturæ proprietate peccata dimittit. Quomodo dicimus hominem esse sapientẽ, cùm tamen ex corpore nõ minus quàm animo constet, & corpus à sapientia sit alienissimum, imò scientiæ & intelligentiæ venenum ac remora. Et rursus eundem dicimus esse vulneribus conscissum, cùm solum corpus recipere vulnera possit, animus minimè, Hîc nemo dicit,

Filius Dei mortuus.

ex homine duas personas fieri, cùm vtrique parti suum tribuitur: & rursus nemo dicit, naturas confundi, cùm de toto homine id prædicatur, ꝗ propter personæ quidē vnitatē totius est, sed propter partium proprietatem vnius tantum, &c. Et tandem húc locum concludēs Zuinglius addit: Ad hunc ergo modum nó solus sentio, sed sic senserunt tam de ipso numine quàm de personis, deque assumpta natura, orthodoxi omnes siue prisci siue neoterici: sic sentiunt, qui veritatem etiamnum agnoscunt. Et hanc suam sententiam Zuinglius in sua ad Lutherum responsione prius amplius declarauerat.

Christi humanitas cū diuinitate communicat.

Quòd vero aduersarius noster ait, nos negare, humanitatem Christi aliquam cum diuinitate habere communionem: ad id respondemus, humanitatem Christi non esse diuinitatem, neque diuinitatem esse humanitatem, sed vtramq; naturam in sua essentia impermixtam & illæsam permanere. At ex eo nequaquam sequitur, nullam omninó esse veram inter duas hasce naturas communionem: Et qui nos ita sentire aut docere aiunt, eos nobis iniuriam facere dicimus. Extant enim libri nostri, quibus nostram de hac re sententiam iampridem abunde declarauimus: Nimirum, quòd etsi naturæ istæ non confundantur aut permisceantur, neque vna idem fiat quod altera est, eas tamen vnam eandemque personam constituere, & æterno atque indissolubili vnionis vinculo esse vnitas: adeò vt licet vtraque

que

quæ in ista personæ vnitate suas proprietates ser
uet, nihilominus tamen homo Christus Deus
verus sit, & idem ille Christus, qui Deus verus
est, homo quoque sit verus: Vnde sequitur, vnũ
illum Christum, non diuisum, qui omnipotens
æternusque Deus est, pro nobis mortem subijsse,
et vnicum æternumque esse humani generis Ser
uatoré. Cæterùm de hac naturarũ cómunione,
fratres nostri Heidelbergenses & Iosias Simle-
rus noster in libro de præsentia Christi, & nunc
in communi nostra Apologia sic responderunt,
vt plura iam addere non sit opus.

At præ alijs aduersarij nostri stomacho aduer
satur Allœosis, cuius primum authorem atq; in
uentorem esse clamat Zuinglium. Quo loco nõ
possum non mirari, homines non vulgares, qui
aliquam doctrinæ & eruditionis existimationẽ
sustinent, in causa tam facili & expedita tantope
rè tumultuari. Etenim insanit hîc tantumnon
Doctor noster Præpositus, & Allœosim, ceu infe
licem aliquem & abortiuum fœtum, ad inferos
vsq; præcipitem dat. At si Zuinglius ipse audia
tur ab auribus paulò purgatioribus, cum in tota
hac causa non aliud sensisse patebit quàm quod
iam antea omnibus sæculis senserunt orthodo-
xi Christianæ Ecclesiæ doctores. Quàmuis enim
ille Allœosis vocabulo vtatur, eo tamẽ nõ aliud
(vt ipse fatetur) quàm Idiomatũ vel proprietatũ
communicationem intelligit.

Etenim cùm Lutherus, quem Doctor noster

ſibi imitandū propoſuit, ſimili iræ intemperie aduerſus Allœoſim fureret, ita ei Zuinglius reſpondit: Cùm Lutherus Synecdochen à veteribus vſurpatam fuiſſe agnoſcat & fateatur, cur quæſo illud indignius fert, cur nobis ſuccenſet, quod alieno nomine commodiori nonnihil nos vtamur? Quo ore nos inceſsit ac corripit, quaſi hæretici nobis peſtilentiores nunquam exorti ſint, cùm interim Synecdochen apud veteres in vſu fuiſſe, proprio ſuo ore fateatur? An verò de ſolo ac nudo nomine furore tanto tantiſque clamoribus inſanire & debacchari conuenit?

Allœoſis eadem cum Idiomatū cōmunicatione.

Alio item in loco idem ſic ſcribit: Vtraq; natura in Chriſto Ieſu adeò propriè & certò continetur, vt vtriſque ſuam proprietatem & ingeniū Deus reſeruare voluerit, ſic nimirum, vt vtraq; ex actionibus ſimul & paſſionibus ſuis liquidò ſentiri ac depræhendi poſſit. Atqui hoc illud miraculum eſt, quod iuxta Prophetæ vaticinium (Pſal 117) in oculis noſtris operatur Dominus. Iuxta diuinam enim naturam omnia poteſtati ipſius ſunt ſubdita. Matth.28. Ioan.13. Iuxta humanam Rom. Imperatori ſubditus eſt. Luc.2. Iuxta diuinam nouit omnia. Ioan 16: Iam cognouimus, quòd omnia ſcis, nec opus eſt tibi, &c. Iuxta humanam verò inquit Mar. 13: Cæterùm de die illo ac tempore nemo nouit, ne angeli quidem qui in cælo ſunt, nec ipſe Filius, ſed ſolus Pater, &c. Et paulò poſt: Iuxta diuinā cum Patre in cœlis eſt, ab æterno in æternū omnis doloris,

omnium

omnium affectuum denique expers, & immortalis. Ioan.3 Iuxta humanam sitit, esurit, metuit, flagellatur, in crucem suspenditur, moritur. Interim vtraq; natura simul, quarum singulæ in ipso essentialiter & reuera proprieque sunt, vnum duntaxat eundemque Christum constituunt, verum Dei & Mariæ Virginis Filium: qui ab æterno generatur apud Patrem suum cœlestem sine matre, in temporis autem plenitudine ex matre generatus est sine patre corporeo, &c. Hęc Zuinlius, qui in scriptis suis hanc causam tanta cum simplicitate & perspicuitate tractat, vt quisquis illa legerit, mox intelligat, illum non nouam, sed eandem cum veteribus & orthodoxis Ecclesiæ doctoribus doctrinam tradidisse.

Contemptus veterū Patrum.

Cæterùm tantumnon cogor suspicari, Doctorem hunc nostrum quoad hanc causam de vtraque in Christo natura & personæ Christi vnitate atque Idiomatum communicatione, non magnifacere veterum Patrum doctrinam: adeò, vt de illo idem dici possit, quod de Nestorio in sua historia scripsit Socrates: Cùm naturalem quandā haberet facundiam, eruditū se putabat, ac Interpretum libros legere dedignabatur. Elatus enim propter facundiam veteribus non accuratè incumbebat, sed præstantiorem se omnibus iudicabat esse, &c. Verumtamen vtut ista sese habeant, sitque Antagonista noster quantùmuis eruditus & loquacissimus mortalium, illud tamen luce clarius constat, Allœosim, siue Idiomatū com

municationem, quã ille odio plus quàm nouercali persequitur, iam inde ab initio apud omnes Scriptores orthodoxos in vsu fuisse, qui Scripturæ sacræ de duabus in vna Christi persona naturis locutiones, iam olim per Idiomatum communicationem interpretati sunt. Norunt hoc & fatebuntur, quotquot in illorum libris vel mediocriter sunt versati. Quorũ sententię (vbi nimirũ secundùm Scripturas sacras pronuntiarint) ego malim insistere, quàm mille Doctorum nouitiorum placitis, quos insolens suæ scientiæ & loquentiæ fiducia inflat & contumaces facit

Iustinus Mart.

Iustinus Martyr (qui vt ipse in sua ad Antoninũ Piũ Imperatorẽ apologia annotauit, vixit circa annũ Christi, 150) in libro de expositione fidei diligenter docet, vt cuique in Christo naturæ, quod ipsi proprium est, tribui debeat: & inter alia vocabulo καταλλήλως id est alternatim vtitur, à quo ἀλλοίωσις non multùm abludit.

Ioan. Damasc.

Ioannes Damascenus item de fide orthodoxa lib. 3. cap. 4. in eadem causa tropo ἀντιδόσεως vtitur id est alternationis, vel alternæ attributionis propter hypostasis identitatem. Atqui serò demum Damascenus iste floruit, sub annum Christi videlicet 700. Quod ideo annotamus, vt videat Lector, adhuc eo tempore orthodoxos in Ecclesia doctores ad hunc modum de Christo piè & religiosè locutos fuisse. Atqui facillimè inter se cõciliari possunt, Allœosis & Antidosis, siquidẽ peruersorum hominum calumniæ cessent, &

simpli-

ſimplicitati potius ſtudere, quàm cõtentionum libidini indulgere libeat.

His abſolutis dicit Iacobus Andreæ nequaquam opus eſſe, vt ſigillatim ad meum de ſeptẽ accuſationis Capitibus libellum reſpõdeat, cùm in ſua Confutatione illi abunde reſponderit. Ad quæ ego reſpondeo: Primum, ſperare me, candidos Lectores, qui meum & illius ſcriptum abſq; præiudicio diligenter contulerint & æqua lance expenderint, reuera intellecturos eſſe, illum vtcunque confidenti loquacitate ſua venditet, noſtra tamen, quæ in libello illo ſeptem Cap. propoſuimus, adhuc firma rataque conſiſtere, neq; per illum vlla ex parte eſſe labefactata. Deinde cùm illius Confutatio, cuius nomine tam inſolenter triumphat, per communem noſtram Apologiam proſtrata & euerſa ſit, confido communem quoque noſtrarum Eccleſiarum doctrinã eadem opera probè defenſam & ab eius calumnijs vindicatam eſſe. Quapropter ego quoq; breuiter ad ea modò reſpondebo, quæ in ſua Suggeſtione ad me potiſſimum pertinent.

Ad quæ deinceps reſpõdeatur.

Principio de nonnullis noſtræ fidei ſocijs loquitur, quos noſtri nominis pudere, & hoc teſtimonium ipſis perhibere ait, quòd nemo vnquã eis carnalem corporis Chriſti præſentiam obtrudere conatus ſit. At nos iſtis, quæ dicit Doctor noſter, non multũ fidei tribuere poſſumus, neq; ſcimus qui nam illi ſint noſtræ fidei ſocij, quos noſtri nominis pudeat; Et veniam nobis dabit

Quoſdam noſtri nominis pudere.

Dominus Præpositus, si non temere eius verbis credendum esse putemus, qui toties iam falsi cõuictus est, cùm hæc eius verba hoc etiam loco bilem sapiant & fellis plena sint. Fateor autẽ libenter carnalem corporis Christi præsentiã à nemine nostris aduersarijs obtrudi potuisse, nisi ipsi ita de illa scripsissent, vt ipsorũ verba aliter intelligi nõ possent: sicuti paulo post amplius dicetur.

Disputatio Bernensis.

Quæ de Bernensi disputatione scribit, tam friuola sunt, vt cùm ea legerem, me cæcum de coloribus differentem audire putarem. Neque enim tunc inter partes vlla vnquam conuentio facta fuit, quomodo disputari, aut vnde argumenta peti deberent: Sed amplissimus inclitæ Bernensium Reipub. Senatus ex Christiani magistratus officio, matura et graui deliberatione habita, disputationem illam indixit, & ipse disputandi modũ atque leges verè Christianas præscripsit. Testimonij loco adducere possem Senatus consultum ea de re factum, in quo inter alia etiam hæc verba leguntur: Statuimus & decreuimus, ne in hac disputatione vllis alijs præterquam Veteris & Noui testamenti Scripturis (quæ vulgo Biblicæ dicuntur, & Dei Verbum continent) locus detur: vt item purum Dei Verbum hîc adducatur, idemque nullis Doctorum, quicunque isti fuerint, interpretationibus violenter detorqueatur aut explicetur: sed Scripturæ Biblicæ mutua locorum collatione exponantur, declarẽtur, concilientur, & si quæ loca obscuriora sunt,

Nota.

clario-

clarioribus illustrentur. Iudiciũ prætereа huius causę nulli hominum, sed scripturæ soli permittimus, vt nimirum, hæc suijpsius iudex sit, quæ sola norma, regula, fundamentum & vnicus Christianæ fidei iudex est: super quã quotquot Christi nomine censentur, fidem suam extruere, & secundùm eius canonem eandem debent dirigere, procul remotis humanarum traditionum figmentis & humanæ sapientiæ argutijs, aut proprij animi placitis & intentione, &c.

Atqui in hodiernum vsque diem hoc nostrum fundamentum est vnicum, hæc Ecclesiarũ per Heluetiam constitutio atque sanctio est, ne quid in fidei causa recipiatur, quod Veteris & Noui testamenti authoritate non potest probari. Istud verò in Bernensi disputatione magna cum diligentia & bona fide obseruatum fuisse constat. Ego certè me istorum testem oculatum possum dicere, qui coràm audiui aduersariæ partis homines interdum Patrum & Doctorum Ecclesiæ testimonia adducere: quibus respondebatur, ea ex Patribus proferri debere, quæ isti ex Scripturis sacris docuissent, & quæ sola apud omnes authoritatem mererétur: intereà autem meminissent, soli Verbo Dei hunc honorem deberi vt ipsi vni absque omni contradictione credatur. Adhæc D. Ioannes Oecolampad. incomparabilis eruditionis atque pietatis vir, & in Patrum scriptis (quod nemo eruditus ignorat) exercitatissimus, suum in hac re officium omnibus

In fidei causa solę scripturæ audiatur.

D. Ioan. Oecolampad.

deferebat, quod ex Veterum atque orthodoxorum Patrum libris de propositis quæstionibus respondere vellet omnibus, qui ipsum in hospitio suo priuatim conuenire dignarentur.

Num à conuentione Bernen disputationis recesserimus.

Cæterùm obijcit nobis Antagonista noster, nos ab hac quæ in hac Bernensi disputatione obseruata fuit, cõuentione siue lege nimis procul recessisse. Nec enim nos in hac nostra de persona Christi disputatione solis Scripturis insistere, sed doctrinę nostræ fundamentum in doctorum Ecclesiæ & Patrum authoritate collocare, ex quorum testimonijs perperam detortis ingentia volumina consarcinauerimus, ex quibus si quæ ex Patribus descripta sunt auferantur, exiguus futurus sit locorum sacrę Scripturæ numerus. Nos verò illi respondemus, nos à Bernensis disputationis Actis ne latum culmum quidem discessisse. Et quoad me, sicuti illis, cùm disputatio illa haberetur, propria manu subscripsi: ita eadem aduersus omnes, qui illa oppugnare voluerint, solius Dei clementia fretus, defendere & tueri animus est. Huius enim conclusionibus atque Actis omnibus doctrinam verè Christianam atque orthodoxam contineri certò persuasus sum. Dico præterea nostrum hunc Pyrgopolinicen, quando nos ab illa nimis procul recessisse scribit, præcipiti iræ atque odij affectu abreptum non rectè numeratis passibus spacium illud æquo longius extendisse, adeò vt ipse simul à veritatis meta nimis procul ad mendaciũ deflexerit, & nobis non

minus

minus hoc loco quàm multis alijs iniuriam atrocem facere. Etenim quod paulò ante dixi, etiam hodie in nostris Ecclesijs non alijs, quàm vtriusque Testamenti testimonijs fides habetur. Neque ignorare potest quadruplator ille (cùm iam ante non semel ad hanc obiectionem responderimus) qua ratione aut quo instituto Patrum aut veterum Ecclesiæ doctorum testimonia adducamus: nimirum, si quod dicunt, & quod nos ipsorum authoritate confirmare volumus, ex Scripturis desumpserunt, & earundē authoritate probarunt. Quod si fecerunt, fidem illis habemus, non vt Patribus aut hominibus non vulgaribus, sed vt Dei seruis, qui ex Dei Verbo locuti sunt. In eo autem illorum admonitioni obtemperamus, qui non alia conditione sibi credi volunt. Nota sunt enim quæ D. Augustinus in Epistola 19. ad Hieronymum sic scribit: Ego solis eis Scripturarum libris, qui Canonici appellantur, didici hunc timorē honoremq; deferre, vt nullū eorum authorem scribendo aliquid errasse firmissimè credam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos authores Canonicos, vel probabili ratione, quod à verô non abhorreat, persuadere potuerunt, &c. Et hæc quidem nostra semper fuit sententia, & hodie etiam est. Deinde cū Scripturis Patrum quoque testimonia allegamus, vt hac ratione non interruptum sed perpe-

Qua ratione Patrum testimonia adducamus.

tuũ modum & consensum doctrinę fidei in Christi Ecclesia demonstremus: vtque appareat, nos non primos esse, qui hoc aut illud dogma ex nostri cerebri fabrica protulerimus, sed eandem doctrinam etiam priusquam nos essemus, apud eos receptam & vsitatam fuisse, quos vetus Ecclesia pro orthodoxis doctoribus agnouit. Atqui hoc illud telum est, quo aduersarij nostri letaliter vulnerantur, quando ipsi noua figmenta proferunt, neque ex eruditæ vetustatis monumentis quicquam proferre possunt, quàm errores illos, quos sancti Patres iam olim suis scriptis confutarunt.

3. Præterea Patrum testimonijs propter eos vtimur, qui horũ authoritate magis quàm Scripturis mouentur, vt hac ratione illos quoq; Christo lucrifaciamus.

Num relictis Scripturis, Patrum testimonijs nitamur.

Quòd si Iacobus Andreæ in veterum Patrũ scriptis diligentius esset versatus (qualem reuera esse oportebat eum virum, qui seipsum in tam sublime fastigium extulit, vt omnes præ se despiciat) neq; Lutheri solius libros (quibus nos quoque quem merentur honorem non derogamus) supra Patrum eruditorum & sanctorum labores cum fastidioso horum contemptu extolleret: si denique præcipitis animi motum tantisper frænauisset, quoad cogitasset aliquando accuratius, quorsum illius verba tenderent, nunquam profectò hoc temerarium dictum effutiuisset; Nos in doctrina de persona Christi, non modò non insistere solis Scripturis, sed ferè sola Patrum & Ecclesiæ

clesię doctorum authoritate niti. Etenim si nos à Scripturis recessimus, quando nostræ doctrinæ de persona & naturis Christi fundamenta ex Patribus desumpsimus, vtique ipsi quoq; Patres in eiusdē doctrinæ assertione à Scripturis sacris recesserint necesse est.

Quid ergo dicemus? Num verò noster ille Antagonista tam ferox, eandem cum communi hoste nostro Cohclæo cantilenam, ijsddem quibus ille vsus est numeris, decātare volet? Etenim huius tenebrionis & suorum complicum non minus impium quàm futile figmentum est, in Scripturis non extare ea, quæ Ecclesia de Trinitatis mysterio, de Christi item persona & naturis credenda esse tradiderit. At hoc commentum ego ante annos 30. publico scripto confutaui, & solidis argumentis docui, Sanctos Patres quæcūque de articulis hisce tradiderunt, ex Sacræ Scripturæ libris deprompsisse. Quòd si verò nō idem cum Cochlæo & huius socijs Iacobus Andreæ sentit, si denique (quod virum orthodoxum decet) fatetur, Patres hæc fidei Christianæ mysteria ex Sacrosancto & infallibili dei Verbo hausisse, cui soli fides debet haberi, sequitur certè irrefragabili consequentia, neque nos à Scripturis recessisse, sed harū vestigijs adhuc constanter insistere: patet item vel ipso Iac. Andrea teste, quam de Christi persona & huius connexis tradimus doctrinam, ex Dei verbo esse desumptā. Clamat enim ille, nos doctrinæ nostræ funda-

Cochlæus Scripturæ Sacræ hostis.

menta in Patrum ſcriptis collocata habere. Si er go hi ſecundum Scripturæ regulam de Chriſto rectè ſentiunt atq; docent, vtiq; nos quoq; rectè ſentire & docere conſtat.

Patres ſuã de Chriſto doctrinã ex Scripturis ſumpſerũt.

Cæterùm, ſi(quod modò diximus)Magnificus Dominus Doctor Patrum ſcripta diligentius legiſſet, facilè comperiſſet, ne ipſos quidem vnquam tales videri voluiſſe, qui de Chriſti myſterijs aliter, quàm ſecundùm Verbi Dei normã ſenſerint & docuerint. Nam vt ex multis pauca huius mei dicti teſtimonia adducam, Iuſtinus Martyr in Expoſitione fidei ſic ſcribit: Siquidem apud Eccleſiæ alumnos non ad humanas rationes & cogitationes dirigendę ſunt res diuinę, ſed ad ſenſum & voluntatem Spiritus oratio interpretatioque accommodanda. Atqui eo loco Iuſtinus de hac ipſa cauſa, quæ hodie inter nos controuertitur, diſſerit. D. Auguſtinus verò contra Maximinum Arianorum epiſcopum diſputans Lib. 3. inter alia hæc dicit: Nunc neque ego Nicenum, neque tu debes Ariminenſe tanquã præ iudicaturus proferre Concilium. Nec ego huius authoritate, nec tu illius detineris. Scripturarum authoritatibus, non quorumque proprijs, ſed vtriſque communibus teſtibus, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione concertet. Similiter Theodoretus Cyri epiſcopus (quem noſter ille Doctor præ alijs hoſtiliter odit, vt poſtea dicemus) aduerſus omnis generis hęreſes diſputaturus, ſub primi dialogi initium ait: Velim ne tu

Iuſtinus.

D. Auguſti.

Theodoretus.

humanis

humanis rationibus Veritatis inquisitioné permittas, sed Apostolorum & Prophetarú, & qui eos secuti sunt sanctorum vestigia inquiras. Leo item Rom. episcopus epist. 41. Chalcedonensis Concilij decretum Sacræ Scripturæ fundamentis ita inniti testatur, vt de eius fide nemo dubitãte possit. Ex quibus iam luce clarius patet, orthodoxos Ecclesiæ doctores suam de Christi persona eiusq; naturis doctrinam ex Scripturæ Sacræ fontibus hausisse, & super harú fundamentum, nó super hominú placita, imò ne super Conciliorum quidem celeberrimorú decreta exędificasse. Leo Rom. Episcopus.

Quod verò Iacobus Andreæ nos Patrum testimonia in alienum sensum detorquere calumniatur, hoc ei (qúa est linguæ volubilis agilitate instructus) facilius est dicere, quàm argumentis & rationibus idoneis probare. Nec enim hoc abs se verè dictum esse, vnquã demonstrabit. Enimuerò sanctissimus Christi Martyr, THOMAS CRAMERVS, Cantuariẽsis Archiepiscopus, IOAN. item OECOLAMPADIVS Basiliensis Ecclesiæ minister, & IOACH. VADIANVS Sangallensis Reipublicæ Consul, atq; PETRVS MARTYR in nostra Schola Theologiæ professor (quorum omnium animę iam in cælis cum Christo viuunt) veterum Patrum de Cœna Domini sententias atque testimonia diligentissimè quæsita & collecta toti mundo legenda & examinanda proposuerunt: neq; (quantum mihi hactenus videre & audire conti- Patrum testimonia à nobis non peruerti. Thomas Cramerus. Ioachimus Vadianus.

gi:) quiſquam adhuc prodijt, qui quam in hac cauſa communi Eccleſiæ præſtiterunt, operam, falſi arguere aut aliqua ſaltem ratione illi fidem derogare potuerit. Quin imò poſtremus in hac cauſa D. Oecolampadij liber tantam apud pios & θεοδιδάκτους viros authoritatem meruit, vt Philippus Melanthon ab eo tempore, quo ille ædi- tus eſt, nobis & doctrinæ noſtræ æquior factus, nobiſcum familiarius agere cœperit, & tandem literas quoque ad nos dare ſit dignatus, quibus nos pro amicis & fratribus dilectis agnoſcit.

Philip. Melanthon.

Ne verò Antagoniſta noſter rurſus pro ſuo more Mendacij ſpiritum ex ſua cauea eductum contra nos proritet, ex optimi illius doctiſſimique viri literis, quas ad me plures dedit, vnas modò hîc adſcribere lubet, ex quibus, quàm amico erga nos & Eccleſias noſtras animo ille fuerit, quiuis intelliget. Etenim anno 1545. Martij die 25 in hæc verba ad me ſcribebat:

Melanthonis de doctrina Bullingeri iudicium.

Inſpexi pleraque quæ ædidiſti ac deguſtaui, ſed Enarrationem Ioannis ferè totam perlegi. Nam cùm de multis ſententijs mecum ſæpe conferat quidam meus amicus, qui hic Ioannem interpretatur, ſubinde ad tuum ſcriptum redeo, te quoq; conſulens. Amo enim Eccleſiam, & ſemper ſenſi iudicia Eccleſiæ magnifacienda eſſe. Ideo & veterum & recentium ſententias confero, vt ſimplicem, natiuam, propriam Eccleſiæ doctrinã & ipſe teneam, & alijs tradere poſsim. Ac ſæpe teſtatus ſum, placere mihi Enarrationẽ

tuam,

tuam, & quod vera dicit & σύμφωνα veræ Ecclesiæ Dei, & salutaria. Multi interpretes alienorũ operum ita expatiãtur ac deerrãt à suis authoribus, vt nihil dicant aut pauca πρὸς ἔπος. Tua enarratio immoratur proposito argumento, & id illustrat. Quare nõ solùm pro codice misso, meo nomine tibi gratias ago, sed etiã publico nomine pro æditione, teq́; , quod facis, adhortor, vt de Ecclesia bene mereri pergas ædendis pijs vtilibus & moderatis lucubrationibus. Oro autem de Epistolis, si quę scribuntur ex his regionibus horridiores ab aliquibus, silentio obruatur res. Nos tamen reliqui foueamus consensum & animorum coniunctionem inter nos, nec magis diuelli Ecclesias nostras sinamus. Non tam, inquit Basilius, sinistræ opus est dextera, quàm Ecclesiæ cõcordia docentium Facilius accendi & retineri bonorũ studia, & maiori grauitate disciplina qualiscunq; defendi potest, si doctores, & in docendo consentiant, & inter se mutua beneuolentia coniuncti sint. Ideo quantum possum astringere nostrã coniunctionem, non dissipare velim. Hæc simplici & candido animo scribo, teq́; rogo vt de tua voluntate rescribas. D. Pellicano veteri meo amico salutem opto. Bene vale, die 25. Martij, quo ante annos 5504. Adam cõditus est. Ante annos vero 1545. conceptus est Christus, & ante annos 1511. crucifixus est Christus. Typographo pro missis Biblijs ago gratias.

Vidit quæ scripsi in cap. Ioan. 3. & 6.

Philippus Melanthon.

Tam probè viro optimo & doctissimo, Philippo Melanthoni cum nostræ Ecclesiæ doctrina, & mea, qui huius minister sum, coueniebat, & hanc suam fraternam erga nos voluntatem ad finem vsq; vitæ suæ, quem felicissimum attigit, constanter coluit & seruauit.

Atqui non ignoro, quantas iras noster ille Doctor visis his Philippi Melanth. literis aduersus me animo suo concepturus sit, & qua intemperie tumultuaturus, dum (quod olim inter Centauros & Lapithas factũ fuisse, Poetæ scribunt) illi furor arma ministrat: quàm deniq; indignis modis tractaturus sit de communibus studijs & religione optimè meritum virum Phil. Melanthonem. Nam furoris sui specimen iam nunc in sua Confutatione prębuit. Quod & alij quidam factitarunt, homines nimirũ ingratissimi, quos Philippi authoritas promouit, & qui in bonis literis exiguos progressus facturi fuissent, nisi huius pręceptoris fideli & indefessa opera essent vsi. Sed retribuet procul dubio istis omnibus Deus iustus eam, quæ ingratis debetur, mercedem: Philippi autem honor & gloria in Ecclesia coram Deo & pijs omnibus æternùm florebit.

Amentes & ingrati discipuli.

Ingentium voluminum consarcinatores.

Dicit præterea aduersarius, nostros doctores ex Patrum scriptis ingentia volumina consarcinauisse. Quod ab illo dici, ego non miror. Quia enim eius stomachus, quem ex noxiorum affectuũ & bilis redundantia enata cruditas totum

corru

corrupit, doctissimorum atque piissimorum seruorum Christi (de quibus modò diximus) sanctos vtilesque labores non potest concoquere, quid mirum, si ex illis dolores sentiat acutiores, quàm ferendo sit, cùm quę illi scripserunt neque rationibus idoneis confutare, neque etiam ex animo expuere possit, quem vel inuitus ex illis concepit, purioris doctrinæ gustũ? Ideo quod vnũ restabat homini vano & propriæ conscientiæ testimonio conuicto, illos contumelioso consarcinandi vocabulo in contemptum adducere voluit. At quid opus erat de nostrorum Scriptorum voluminibus dicere, cùm nos aduersariæ partis hominum codices tantumnõ clitellarios, non tam molis magnitudine quàm ineptis rapsodijs fastidiosos, sæpe etiam innumeris diabolorum myriadibus horribiles illi possemus exprobrare? Sed valeant illi, quos omnes pij & eruditi indignos iudicant, in quibus legendis occupentur, nedum vt in illis confutandis bonas horas malè collocent.

At simul hoc loco maior nostri Doctoris rabies erumpit, qua sanctissimum Dei seruum, Theodoretũ, non minori impudentia quàm vanitate Nestorianum, id est hæreticum fuisse clamat, atque eidem non absq; contemptu coniungit Vigilium, sanctum Episcopum & martyrem. Quo sane exemplo disco, patienter ferendum mihi esse quicquid conuitiorum os illud impudens & temerariũ aduersus me & nostros

Iac. Andr. Theodoretũ dicit hæreticum.

omnes expuit. Cùm enim eò vſque progreſſa ſit prophana iſtius hominis impudentia, vt ne Sanctis quidem Dei ſeruis, quorum animæ iam in cœlis cum Chriſto viuunt, parcendum eſſe putet, quò minus horribile hæreſeos crimen illis intendat, nos certè, qui cum illis minimè ſumus conferendi, patienter ferre conuenit quas in nos effundit calumnias & opprobria. Veruntamen quæ aduerſus Theodoretum, ſanctiſsimum Dei ſeruum ille deblaterat, prorſus diſsimulare neq; poſſum neque debeo.

Theodoretum non fuiſſe Neſtorianum.

Theodoretum Neſtorianum fuiſſe dicit, eam fortaſsis ob cauſam, quòd hoc nomine Iuſtiniano & nonnullis alijs ſuſpectus fuerit. At quis hiſtoriarum veterum non omnino rudis ignorat, hoc ipſum multis etiam alijs præter omne meritum accidiſſe, vt aliquibus ſuſpecti fierent? Conſtat item inter Cyrillum & Theodoretum aliquam diſſenſionem fuiſſe obortam, ex ſuſpicione potius ſiniſtrè concepta, & quòd ſe mutuò non rectè intelligerent, quàm aliqua de cauſa iuſta & graui. Argumentum huius infallibile eſt, quòd non multò poſt re vtrinque rectius cognita alius alij reconciliatus eſt, ſublata prorſus omni diſſenſione. Fatemur præterea in Synodo Epheſina II. quam (quòd armis res gereretur, & qui illic conuenerant cædes atq; ſanguinaria conſilia agitarent) veteres λῃστρικὴν, id eſt, latronum concurſum dixerunt, Theodoretum ex epiſcopatu iniuſtè deiectum fuiſſe: At idem poſtea in

ftea in frequentiſsimo celeberrimoq́ue Concilio Chalcedonenſi magna cum laude & gloria eſt in integrum reſtitutus. Teſtantur hoc Concilij iſtius Acta & veteres hiſtoriæ: quod ipſum Philippus Melanthon quoque in laudatiſsimo illo ſuorum Chronicorum opere diligenter annotauit. Adhæc Leo, tunc temporis Romanus Epiſcopus, ad Theodoretum epiſtolam ſcripſit, quæ ordine 41. habetur, qua illum non ſolùm ab omni hæreſeos macula immunem, ſed inſuper tam Neſtorij quàm Eutychetis hæreſes ab illo validiſsimis argumentis confutatas eſſe, apertè teſtatur. Sed aliorum teſtimonijs nequaquam opus eſt, cùm quos ipſe Theodoretus contra omnes hæreſes ſcripſit, libri eius innocentiam ab omni ſuſpicione hæreſeos abunde vindicent. Nam ipſum Neſtorium eiuſq́ue hæreſim libri quarti capite penultimo grauiter confutat & damnat. Scripſit præterea dialogos tres de Chriſto vero Deo & Homine aduerſus omnes falſas doctrinas & hæreſes, & quidem eas imprimis, quæ illo viuente graſſabantur. In quibus primo veram ſanamq́ue de fide Chriſtiana doctrinam proponit, illuſtrat atque defendit: ſimulq́ue ex vetuſtiſsimorum Patrum ſcriptis demonſtrat, hanc ipſam doctrinam iam ante in Eccleſia traditam fuiſſe. Et iſta quidem ordine tam commodo tantaq́ue cum perſpicuitate atque diligentia tractat, vt nemo tam ſimplex ſit & rudis, quin cauſam

Theodore. contra Neſtorianos ſcripſit.

hanc totam ex eius ſcriptis plenè & perfectè poſsit cognoſcere. Etenim in ſecundo Dialogo Beati Cyrilli ſententiam contra Neſtorium allegat, quæ vel ſola ſufficere poteſt, vt illius innocentiam aduerſus noſtri Doctoris Andreæ maledicentiam aſſerat.

M. Ioan. Conradus Vlmerus ecclesiastes Scaphuſ.

Dialogos iſtos nuper ad propagandam & illuſtrandam Veritatis & fidei Chriſtianæ puritatem, in Germanicum Sermonem tranſtulit eruditus & fidelis Chriſti ſeruus, M. Ioannes Conradus Vlmerus, Schaphuſianæ Eccleſiæ miniſter. Quos ſi quis legerit, facilè depræhendet, qua de cauſa Iacob. Andreæ odium iſtud implacabile aduerſus Theodoretum conceperit. Nam etſi hic ante annos plus mille ſcripſerit, ita tamen cauſam iſtam, quæ hodie controuertitur, tractauit, vt qui eius libros legit, illum ex profeſſo aduerſus eos ſcripſiſſe putet, qui hodie nobis litem mouent.

Brentius cōt. a Theodoretum.

Cæterùm aduerſarius noſter huius odij virus, quo Theodoretum inſectatur, magna ex parte ex Brentio hauſit, qui non minus odioſè eius ſcripta confutare inſtituerat, magno quidem cum conatu, ſed euentu planè ridiculo, perinde ac ſi muſca elephantem morſu ſuo conetur interficere. Sed tunc quoque Theodoreti cauſam pro gratia mihi à Domino conceſſa aduerſus Brentij machinationes defendi.

Omitto nunc breuitatis cauſa, quæ alij pij & docti

docti viri de Theodoreto tradiderunt: Cyri in Syria Episcopum fuisse, quæ diœcesis ecclesias particulares, siue parochias, octingentas complectebatur, quibus omnibus ille magno cum fructu fidelissimè præfuit. Idem totum fere Vetus testamentum vnà cum omnibus D. Pauli epistolis, commentarijs suis illustrauit: Libros prætere plurimos conscripsit, partim historicos, partim theologicos contra gentes & hæreticos, qui tunc Ecclesias passim turbabant. Quare laboriosa & fidelis tanti viri industria meliorē gratiam merebatur, quàm arrogans iste Doctor Tubingensis, quę eius confidentia atq; temeritas est, illi rependat. Sed dicat iste quod lubet, in memoria tamen æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit.

Quàm parum honorificè autem idem Antagonista noster de S. Vigilio sentiat, vel ex eo apparet, quòd hunc cum Theodoreto coniungit, quem hæreseos crimine modò diffamauit. Audio præterea Patrem istum sanctissimum ab eo non absq; contumelia & scurriliter potius quàm Theologicè Dormilium vocari: nimirum quòd in fidei causa ipsi dormitauisse, nec aliquid laude dignum præstitisse videatur. Atqui ex historijs constat, Vigiliū ante annos mille Tridentinum Episcopum fuisse, & illic loci propter fidei veræ confessionem à barbaris idolorū cultoribus occisum, martyrij coronam meruisse. Itaque Christo Domino, cui credidit, nō doctrina modò, sed

De S. Vigilio Episcopo & Martyre.

ſanguine quoque ſuo teſtimonium perhibuit. Scripſit autem libros quinq; pro Concilij Chalcedonenſis defenſione: In quibus perinde vt Theodoretus, primùm doctrinæ ſuæ fundamenta ex Scripturis petita iacit: deinde ijſdem Patrum ſententias ſubtexit. Scripſit etiam alia nonnulla, & imprimis Eutychianos confutauit: quæ haud dubiè præcipua cauſa eſt, quòd eius ſcripta aduerſario noſtro Iacobo Andreæ tantam nauſeam mouent. Nam vtut rem diſsimulet, ſentit tamen, illum in huius cauſæ aſſertione nequaquam dormitauiſſe, ſed vigilantiorem fuiſſe, quàm vt ipſe poſsit ad eius argumenta reſpondere.

Corpus Chriſti non eſt omnipræſens.

Etenim poſtquam in quarto libro Pater ille de hac noſtra controuerſia multum diuq; diſputauit, tandem non minus grauiter quàm perſpicuè diſputationem ſuam concludit: Apparet vnum eundemque Chriſtum vtriuſque eſſe naturæ, & eſſe quidem vbique ſecundùm naturam diuinitatis ſuæ, & loco contineri ſecundùm naturã humanitatis ſuæ: creatũ eſſe, & initiũ nõ habere: morti ſubiacere, & mori nõ poſſe: Quod vnũ illi eſt ex natura verbi, qua Deus eſt: aliud ex natura carnis, qua idẽ Deus homo eſt. Igitur vnus Dei Filius, idemq; hominis factus Filiu, ſcircũſcribitur loco per naturã carnis ſuæ, & loco nõ capitur per naturam diuinitatis ſuę: mortuus eſt natura carnis ſuę, & nõ eſt mortuus natura diuinitatis ſuę. Et iſtis mox diſertè infert: Hæc eſt fi-

d.s &

des & confeſsio catholica, quã Apoſtoli tradide-rũt, martyres roborauerunt, & fideles nunc vſq; cuſtodiunt. Hęc omnia Vigilij ſunt. Diſcant aũt ex his Vbiquarij Theologi, aut ſaltem digitis ſuis palpent, quid de ipſorum doctrina pij ſentire debeant, & quàm procul illa abſit à piæ & eruditę vetuſtatis conſenſu. Et hæc quidem de eximijs Ieſu Chriſti ſeruis, Theodoreto & Vigilio, annotare libuit, vt aduerſario noſtro reſponderem, qui occaſione ex Bernenſi diſputatione arrepta horum mentionem fecit nimis inuidioſam.

Redeamus ergo ad eius Suggeſtionem, quam numeris ad marginem appoſitis diſtinxit, vel potius temere conſignauit. Nam cùm hoc illum feciſſe viderem, arbitrabar illum aliquid aduerſus me ſerium & quod alicuius momenti foret adducturum, ideoque numeros iſtos ad ſeptem illa accuſationis Capita, quibus ego reſponderam, debere referri. Sed dum rem propius inſpicio, nõ (quod prouerbio dicitur) pro theſauro carbones, ſed prorſus nihil præter vaniſsimi blateronis verba inania quidem, multa tamen bilis & fellis amaritudine redundantia, adhæc Sophiſticis fallacijs & effugijs ſubdolis fucata, inueni. Ex quibus conijcio, infelicẽ illum intra ſemetipſum turbatum, ne ſibijpſi quidem ſatis conſtare, attamẽ ne omnino ſileat, conſtituiſſe aliquid ſaltem conſuere, quo ſimplicium & rudium oculos perſtringat ſiue faſcinet, vt Zuinglianos abs ſe dignis modis tractatos putent, cùm reuera nihil

De numeris in Andr. Suggeſtione marginalibus.

præstiterit. Quia enim isti rem eò adduxerunt, vt nostrorum librorum lectione aliqui principes interdixerint, pauciores iam sunt, qui quæ aut qualis sit nostra doctrina, intelligant. Atqui facile fuerit homini locutuleio & subdolo simpliciores & rerum ignaros vanis persuasionibus fallere, vt quæ fidem omnino nullam merebantur, pro veris recipiant. Iterum ergo dico, quod iam ante bis abs me dictum est, legantur quæso quæ ex nobis prodierunt scripta, aut saltem vnica illa mea ad septem accusationis capita Responsio cum Iacobi Andreæ scriptis diligenter conferatur, nec dubito certa diuinæ gratiæ fiducia fretus, homines pios & cordatos facilè intellecturos esse, firma adhuc & rata consistere ea, quæ illic proposuimus, neque præstigiatoris istius nebulis vel minima ex parte esse labefacta ta. Sed ad eius capita, quę numeris marginalibus ille consignauit, accedamus.

Ioan. Cap. 6.

Sub numero secundo, se in sua Confutatione demonstrauisse dicit, qua ratione caput Ioannis Sextum ad Dominicæ Cœnæ negotium rectè transferri posit, qua item ratione id fiat perperam. Sed intellexit iam nunc, opinor, ex communi nostra Apologia, quàm procul à scopo aberrauerit hac sua persuasione confidenti & iactabunda.

Nos personam Christi non diuidere.

Deinde, quæ ego in tertio meæ Responsionis Capite dilucidè exposui de vna eademque Iesu Christi persona & duabus in ea distinctis naturis,

ris,ea ille ad numerum ſecundum tranſtulit, ſimulq́ue ſciens volenſq́ue iniuriam nobis facit atrocem: quando nos Chriſti perſonam diuidere, & inter naturas non ſolùm diſtinguere, ſed eaſdem à ſe mutuo diuellere calumniatur. Etenim ſi legantur quæ in 3 & 4 meæ Reſponſionis Capite ſcripſi,luce clarius patebit,illum pro ſuo more mendacium dixiſſe,& nobis doctrinam affingere, quæ nunquam à nobis tradita, ſed potius noſtræ contraria eſt. Quod ipſum ex noſtra quoque Apologia communi Lectores intelligent. Et ſanè non poſſum non vehementer mirari,tantum virum, omni pudore tam improbè abſterſo,ea nobis audere affingere,à quibus nos quàm alieniſsimos eſſe non ignorat. Sed arroganti ſua confidentia deceptus iampridem ſibijpſi perſuaſit,eos omnes, qui de perſona Chriſti & eius naturis nō per omnia idem ſentiunt & loquuntur cum Brentio illo ſuo (qui nouam & prioribus ſæculis inauditam de his diſſerendi rationem excogitauit) licet eadem,quę olim priſci & orthodoxi Eccleſiæ Chriſtianæ doctores tradiderunt, ſentiant & loquantur, eos (inquam) omnes qui Brentizare nolunt,perperam ſentire & loqui,neque eam humanæ naturæ Chriſti maieſtatē tribuere,quæ ei ex iure debeatur. Ea autem perſuaſione ſiue pręiudicio faſcinati iſti homines,mox ſuas illas Conſequentias Sophiſticas colligunt, quibus omnes ab ipſis diſſentientes pro impijs & à fide Chriſtiana alienis damnant. Tanta de-

niq; eſt iſtorum confidentia tamq; præſumptuo ſa temeritas, vt ſeipſos non ſtulta modò, ſed cæca & ſtolida ſuperbia ſupra piam & orthodoxam vetuſtatē extollant. Itaq; illorū figmentis aures prębeat, ſi cui lubet bonas horas malê collocare.

Dei Filius passus est.

Præterea ſub eodem ſecundo ſuo numero non minori cum perfidia ſcribit, nos Dei Filium ab humanæ naturę paſsionibus excludere, & perin de loqui, ac ſi non Dei Filius, ſed ſola eius humanitas nos redemerit. Zuinglio enim hanc impiā & blaſphemam hęreſim viſam fuiſſe, ſi quis, Dei Filium pro nobis mortuū eſſe dicat. Sed ad hanc calumniam iam ante abunde reſpondimus. Conſtat denique neque Zuinglium, neq; nos de redemptore noſtro Ieſu Chriſto & redemptionis noſtræ negotio vnquam tam impiè ſenſiſſe, aut etiamnum ſentire. Etenim Dei Filium verum & æternum pro nobis paſſum & mortuum eſſe, noſq; ſuæ paſsionis & mortis merito redemiſſe, Zuinglius ingenuè & diſertè confeſſus eſt. Quia verò Ieſus Chriſtus in vna eademque indiuiſa perſona vtramque naturam, diuinam ſcilicet & humanam, integras atque illæſas ſeruat, in ea illum paſſum fuiſſe dixit, quæ paſsibilis erat: non autem in ea, quæ & impaſsibilis & immortalis

1. Pet. 4.

eſt. Id verò non ex ſuo ore, ſed cum Petro Apoſtolo dixit, qui Chriſtum carne paſſum eſſe ſcribit. Sed & veteres doctores de Chriſti paſsione & morte nunquam aliter locuti ſunt. Et ipſe Zuinglius, cùm ad Lutheri Confeſsionem reſponderet,

ſponderet, ſententiam ſuam abunde declarauit atq; defendit. Scripſit item de hac re grauiter & ſolidè ſingularis doctrinæ & eruditionis vir, Chriſtianus Heſsiander in eo libro, cui titulus eſt: Refutatio dogmatis de fictitia Carnis Chriſti omnipræſentia, in Cap. An Deus dicatur in vnitate perſonæ paſſus.

Simili tranſpoſitione Iacobus Andreę ſub tertium ſuum numerum refert, quæ ego Cap. ſecundo ſcripſi, & ibi rurſus eiuſdem ſpiritus, quem ſibi familiariſsimum habet, inſtinctu ſiue motu nos accuſat, Quòd carnem Chriſti negemus carnem eſſe viuificam. Atqui eodem illo Capite ego in hęc verba ſcripſi: Qua ratione verò aduerſarij noſtri de nobis audent dicere, nos Chriſti carnem verè viuificam carnem eſſe negare, cùm ex animo credamus & ſimul ingenuè atq; diſertè prædicemus. ipſum Dominum dixiſſe: Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnē Filij hominis, & ſanguinem eius biberitis, non habetis vitam in vobis? Et quæ ibidem ſequuntur. Enimuero de Chriſti carne & ſanguine, non vt de hominis vulgaris carne & ſanguine loquimur, ſed vt de carne & ſanguine, quę ęternus Dei Filius vt ſibi propria aſſumpſit in perſonę ſuę indiuiſę vnitatem. Quo ſenſu ille ſeipſum declarat, dicens: Ego ſum Panis ille viuus, qui è cœlo deſcendi: Si quis ederit ex hoc pane, viuet in æternū, &c. Præterea eodē loco D. Cyrilli de viuifica Chriſti carne teſtimoniū adduxi, & quæ huius

Caro Chriſti viuifica eſt.

Ioan. 6.

Patris de illa fuerit ſententia docui. Rurſus igitur hoc etiam loco noſtra innocentia ſatis (vt ſpero) perſpecta erit Chriſtianis Lectoribus, qui ſimul quàm perfricta fronte & quàm temere aduerſarius noſter nos & noſtram doctrinam calumnietur, intelligent.

Nos Chriſto non nudum diuinæ maieſtatis titulum tribuere.

Sub quarto ſuo numero, infelix rurſus ad Alœoſim, quam nondum concoquere potuit, nauſeat. Sed de illa iam ante diximus, quemadmodum ad illam quoque eius calumniam reſpondimus, qua pro ſuo more nobis affingit, nos Chriſto Domino nihil præter titulum ſiue nomen Diuinitatis tribuere: cum nihil huius ſimile neque ipſe, neque quiſquam alius in noſtris ſcriptis vnquam repererit, neque etiam reperire poſsit. Cæterùm quoad hunc etiam articulum innocentia noſtra in meæ Reſponſionis Capite 3. & 4. & inſuper in noſtra communi Apologia prolixè defenditur.

Præparatores ad Alkoranum.

Nuper Sycophanta iſte nos Mahumetanos Turcas & Turcis deteriores eſſe dixerat: nunc verò neſcio qua de cauſa moderatius loquens, nos ad Alkoranum Turcicũ viam ſternere ait. Attamen hîc quoq; nõ minus quàm antea mendacium de nobis dicit, quod in ſui cerebri officina infelix ille Vulcanus fabricauit. Neque hîc plura dicere opus eſt, quando iam ante ad hanc calumniam ſatis reſpondimus.

Nos Chriſtianis non eripere præcipuam conſolationem.

In quinto etiam ſuo numero, nihilo integrior, ſed futili & ſubdola calumniandi petulantia adhuc

huc sui similis, veterem querimoniam repetit, qua nos Christianam Ecclesiam præcipua & omnium efficacissima consolatione, quam illa ex Christo Seruatore suo & eius carne atq; sanguine percipere soleat, spoliare vociferatur. Interim dolo malo vtitur improbus, quando calumniã istam Responsione illa mea, cui ipse hanc suam Suggestionem opposuit, perspicuè & grauiter confutatam esse, dissimulat. Illic enim ex ipsius Iesu Christi verbis, quę ille Ioan 16. protulit, absque carnis & sanguinis eius abnegatione, abunde docuimus, quæ potissima sit & efficacissima Christianorum hominum consolatio.

Deinde eadem mentiendi prurigine irritatus, nos sentire & docere scribit, Christum ne nunc quidem ad dextram Patris omnia scire, & proinde eum etiamnũ à Deitate edoceri & per incrementa discendo proficere. Id verò auditu horrendum esse clamat. At nos auditu horrendum esse respondemus, tantum virum, qui tam eximiã de seipso existimationem concepit, qui denique in suis scriptis Mendacij spiritum nunquã non crepat, vt illum inuitis nobis affricet, tam paruam, adeoque nullam veritatis rationem habere, vt omni pudore absterso & fronte plus quam meretricia illud in nos effutire & insuper publico scripto diuulgare audeat, quod ab ipso falsissimè ac mendacissimè confictum esse, res ipsa loquitur: quod ipsemet quasi in αὐτοφώρῳ depræhensus fateri cogetur. Etenim quisquis paruum illum meæ

Christus ad dextrã Dei nouit omnia.

Responsionis libellum, de quo hic agitur, perlegerit, mox videbit, à nobis ne an illius parte stet veritas.

Verumtamen non grauabor hoc loco repetere, quod Doctor iste vanissimus fraudulenter dissimulat, & spero repetitionē hanc Lectori candido non fore iniucundam. Ita enim ad istam calumniam tunc respondimus: Tertiò aduersarij nostri sua immani petulantia intolerabilē nobis iniuriam faciunt, quando illos non pudet de nobis affirmare, nos de Christo sentire, quòd supra in cœlis agens ignoret, & neq; videat neque audiat dolores atq; passiones, quibus sui in hoc sæculo exercentur. Atqui nos cum Scripturis sentimus

Matthh.11. & fatemur, Christum ad se vocare omnes qui laborant & onerati sunt, idque cum dulcissima & consolationis plena promissione, quod eos curis

Ioan.14. omnibus exonerare & refocillare velit. Rursus ipse Dominus in Euangelio ait: Quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur Pater in Filio. Quod vt magis confirmaret, idem repetēdo dicit: Si quid petieritis in nomine meo,

Acto.7. ego faciā. Quapropter cùm D. Stephanus inter medias mortis angustias Dominum Iesum inuocaret, hic se illi exhibuit gloriosum, et ad opem ferendam accinctum ad dextram Dei: Nimirū vt certo atque indubitato argumento testaretur, se non videre modò & audire omnes suorum labores atq; discrimina, sed insuper ad iuuandū paratum atq; viribus abunde instructum esse, &c

Hæc

Hæc & quæcunq; alia ſunt huius generis nos credimus & docemus, ſicuti in ſecundo etiam accuſationis aduerſus nos inſtitutæ articulo annotauimus: Ieſum Chriſtum item prædicamus totum, non dimidiatum. Etenim ſi diceremus: Omniſcium eſſe, diuinæ naturæ proprium eſt, ſicuti humanæ naturæ proprium eſt, non omnia ſcire: Chriſtus autem homo eſt vulgaris, neq; alius, quàm quales nos ſumus: Ideo Chriſtus non omnia nouit, &c. Si (inquam) ita loqueremur, vtique Chriſtũ dimidiatũ prædicaremus. At Chriſtum non hominẽ ſolùm, ſed ſimul Deum quoque verum eſſe dicimus. Quare etiamſi, quoad humanam naturam, non ſit omniſcius, eundem tamen, quoad diuinitatem, omniſciũ eſſe, & proinde Chriſtum Dominũ, qui verus Deus & Homo eſt, in cœlis nihil prorſus latêre fatemur. Quia enim humana natura diuinæ in eiuſdẽ perſonæ indiuiſę vnitate coniuncta atq; vnita eſt, ex eo conſolationem certam & ſolidã percipere nobis licet. Quod ipſum Paulus obſeruans, nõ abſque dulciſsima conſolatione ſcripſit; Nos nõ habere Pontificem, qui non poſsit affici ſenſu infirmitatum noſtrarum, &c. Et quæ ſequuntur ad Heb. 3. & 4. Cap. Quia verò iſta ingenuè & abſque omni tergiuerſatione aut dolo malo docemus, nõ debebant aduerſarij noſtri petulanti ſua temeritate nos contumelia tanta grauare. Hæc omnia verbotim ex noſtra illa Reſponſione adſcribere libuit, quæ ad aſſerendum, quoad hunc

quoque articulum, nostram innocentiam, pijs omnibus (vt spero) sufficient.

De Ascensione Christi.

Sub Sexto suæ consignationis numero Doctor ille noster duos inter se distinctos articulos simul complectitur. Primò enim, nos ascensioné Domini nostri Iesu Christi peruertere, eaque ad negandam veram corporis & sanguinis in Cœna præsentiam abuti calumniatur. Et cùm prius dixerit, minimè opus esse, vt priuatim ad singulos meos articulos respondeat, eò quod in sua Confutatione, quæcunq; à nobis proponuntur, abunde refutata sint: Ego illum hoc satis quidé confidenter dixisse, respondeo, at quod dicit, nihil esse præter inanem verborum insolenter dictorum strepitũ. Etenim nos dicebamus, ipsum Christum sua in cœlos ascésione, discipulos suos docuisse, quòd corporaliter non edatur, & proin de se ne in terris quidem porrò corporaliter versari, sed totum & indiuulsum in cœlos velle ascendere. Et ne quis hanc verborum Christi interpretationem nouam & prius inauditam esse putaret, simul annotauimus, Veteres Ecclesiæ doctores, Athanasium & Augustinum, verba illa eodem planè sensu exposuisse. Quid verò ad ista Doctor hic noster respondit? Ne gry quidem. Vanissimum ergo figmentum est, quòd ad hoc nostrum argumentum in sua Confutatione se, prout par erat, respondisse gloriatur. Nos verò ad ea, quæ ipse in quinto suæ illius Confutationis Cap. de Christi ascensione dixit, in communi

muni nostra Apologia sufficienter respondisse fatebūtur, quicunq; eā absq, præiudicio legerint.

Secundò, nos de cœlesti vita aut conuersatione pueriles atq; carnales adeoq; prorsus terrenas cogitationes animo concepisse ait. Atqui hoc illud est, quod eius præceptor Brentius in ea, quæ ipsi mecū fuit, controuersia, multoties mihi obiecit: cuius obiectioni ego ter, ita fauente Dei gratia, respondi, vt quæ nos docemus, ille nullis argumentis veris aut solidis vnquam potuerit refutare. Ego verò illum errare demonstraui (cuius rei testes voco libros vtrinq; à nobis scriptos & publicatos) & ostendi insuper, ipsum doctrinam de cœlo nouam & absurdā atq; prius inauditam ex seipso finxisse, & hoc suum figmentum contumaciter tueri: Nimirum cælos (quæ beatæ immortalitatis sedes est) non esse locum certum supra nos in excelsis, in quo Christus cum suis sanctis localiter agat, sed cœlos illos esse vbique: De quo plura deinceps sequentur. E contra ex Scripturis sacris contra Brentium adductis docui, cœlos illos (beatorum sedem nimirum) locum certum esse supra nos in excelsis, quem ipse Christus nobis parauerit atque patefecerit, in quem idem ille ex monte Olìueti corporaliter ascenderit, vbi localiter agat, & quò olim nos atque omnes credentes ad se recepturus sit, vt cum eo simus, vbi ipse est: quòd denique in fine sæculi illinc (nō ex cœlo Vbiquario, siue Vtopia) descensurus sit, quemadmodum illum à nube subue-

Pueriles de cœlestibus cogitationes.

Cœli.

Ioan. 14.

ctum discipuli ascendere viderunt, ad iudicandū. viuos & mortuos. Demonstraui preterea, nos de cœlis & cœlesti conuersatione nihil vel puerile, vel terrenum sentire aut cogitare, sed eam de his rebus doctrinam tradere & tueri, quæ ab ipsis Apostolorum temporibus in hunc vsque diem in Ecclesia simpliciter & verè tradita atque recepta fuit.

Cœlū beatorum nondum conditum esse dicit Iacob. And.

Cæterùm ne quis veteri & Apostolicæ simplicitati locus esset reliquus, necesse visum fuit scitolo nostro Vulcano, vt ipse cœlos proprios & planè nouos fabricaret, & ita Ecclesiæ nouas contentiones atque turbas pareret. Nam cœlos illos, in quibus beati olim habitabunt, nondum creatos esse scribit, sed post nouissimum demū Christi aduentum fore creandos. At si cœlū illud beatorum nondum creatum est, non temere profectò aliquis miretur, in quod nam cœlū Christus ascenderit? vbi item hucusq; fuerint in vera fide defunctorum animę, quæ magno desiderio Christi hinc migrarunt, vt cum illo propius coniungerentur? vbi deniq; tam illæ quàm nostræ animæ futuræ sint, donec nouus iste Dædalus nobis cœlum illud fictitium ædificauerit?

De cœlis nouis & noua terra.

Equidem non ignoramus, Isaiam & Ioannem in Apocalypsi de nouis cœlis & noua terra vaticinari: id verò minimè eo sensu fecerunt, vt docerent neque Christum, neque eos, quos hic redemit, locum certum habere, in quem ille peracto in terris nostræ redemptionis negotio esset ascē-

surus,

ſurus, & quò credentium animas ad ipſum colligi oporteret. Etenim quia ſpes noſtra omnis & omne noſtrum deſideriū in cœlos dirigi debet, hæc pijs & vera ſimpliciq; fide præditis tutiſsima de cœlis differendi ratio erit, quam Scripturæ tradunt: quibus docemur, Cœlos certum locum eſſe, in quem Dominus Ieſus aſcenderit (aſcenderit dico, quo verbo motum ex loco in locum denotari, pueris notum eſt) quemq; nobis etiam præpararit, vt eodem nos quoq; olim ad ſe recipiat, vt cum ipſo ſimus atq; gaudeamus. Hęc in Scripturis traduntur docendi genere ſimplicißimo, abſq; dubijs verborū ambiguorum figmentis, quæ ſimplicioribus aliquā dubitandi occaſioné præbeant. Cùm enim Scripturæ cœlos locū eſſe, & quidē cœleſtē locū eſſe teſtentur, his nos inſiſtere, & ijſdē cōtentos eſſe conuenit.

In ſeptimo aut poſtremo meæ Reſponſionis Capite breuiter & verè expoſui doctrinę de Cœna Dominica originē, qua item occaſione Zuinglius & Oecolampadius eam proponere & tradere cœperiut, vt deniq; Lutherus, aliquot honeſtis pijs & eruditis viris nequicquam ipſum dehortantibus, primus aduerſus illos pugnam inchoauerit. Quapropter cùm Doctoris noſtri inſtitutum eſſet de ſeptem illis accuſationis Capitibus ea mihi ſuggerere, quę ipſi videbantur ad illorum tractationē pertinere: debebat vtiq; me, ſi in numero peccaſſem, de errore admiſſo admonere. Sed eo omiſſo, ad conſuetū ſibiq; familia-

Origo doctrinæ de Cœna Domini.

rissimũ Criminandi locũ diuertit,& quasi quicquid in buccã venit dixisse sufficiat, absq; omni demonstratione historica Zuingliũ & Oecolampadium (de Carlostadio nunc nihil dicimus, de quo alibi responsum est)blasphema sua de Cœna Domini doctrina Dei Ecclesiã turbauisse & offendisse,vociferatur. At quia hîc nihil quàm maledicta profert,quæ ipsa rerũ gestarũ veritas iam pridem falsi redarguit,nõ digna nobis illa videntur,ad quę respondendo vel tantilli temporis iacturam faciamus.

Quid sub Concordiæ initia Lutherus probarit.

Scripsi prętereà eodẽ septimo Cap,initio concordiæ,quam nõnulli inter Helueticas Ecclesias & Lutherum conciliare conati sunt, nostram dę controuersis articulis Declarationem,adeoq; Ecclesiarum nostrarũ de tota religionis causa tunc scriptam Confessionem,cùm ad Lutherũ transmissa esset, ei fuisse probatã. Ad quę aduersarius noster sub suo numero,Septenario,Lutherũ doctrinam nostram vnquam probauisse, audacter negat, ideoq; nos ista falsò dicere contendit. Sed infelix blatero effreni linguę volubilitate & oris indomiti rabie se abripi finit, vt quid dicat, minus cogitet. Quis verò Lautherius ille sit,quem allegat,nescio: multo minus autem,quid ille scripserit,noui. Quòd si autem de Ludouico Lauatero, historiæ Sacramentariæ scriptore, dilecto meo genero,istud dicit,viro optimo & integerrimo iniuriam facit minimè ferendam. Quod autem ego de Luthero annotaui,hunc nostrarũ Ec

clesiarum

clesiarum Confessionem atq; huic adiunctam de Verbo Dei & Sacramentis Declarationem probauisse, id à nobis minimè confictum est (vt improbus ille calumniatur) sed hoc ipsum, si opus sit, idoneis testibus, & authenticis Comitiorum, ad quæ tunc Christianarum in Heluetia Ciuitatum legati conuenerunt, Actis probare atque confirmare poterimus. Neque ego ad huius blateronis exemplum de re ignota pronuntio, sed de ijs loquor, quibus ipse interfui. Sed & anno Christi 1572. in lucem ædita sunt Heidelbergæ acta Concordiæ illius, quibus tota eius historiæ series verissimè descripta continetur.

Quòd verò Lutherus posteà omni pacis conciliatione quasi abrupta nobis inquior factus, & se à quibusdam maleuolis aduersus nos irritari passus est, quòd item post multas atque varias iniurias nobis factas, Confessionem suam breuem diabolis probè suffarcinatam euulgauit, nescio quàm bene illum decuerit. Sed ista commemorare non est huius loci & temporis, cùm de illis omnibus suo loco abunde sit dictum.

Postremò aduersarius noster iterum magna cum confidentia iactat, quàm solidis argumentis obiectiones nostras confutarit, & imprimis meam ad septē illa accusationis Capita Responsionem dignis modis tractauerit. Sed miser rursum sui oblitus & à lingua sua celeri præuentus, de ijs quæ ipse sibi ex vanissima opinione persuasit, nimis superbè gloriatur. Placet tamē mihi

Iaco. And. Responsionem Bullin. de 7 artic. non refutauit.

væhementer, quòd ad Christiani Lectoris iudicium prouocat, qui hoc abs se verè dictum esse, liquidò sit intellecturus. Nam quod supra quoq; non semel dixi, certa spe fretus confido, Lectores qui nostra absq; præiudicio legerint, facilè perspecturos esse, nostræ doctrinæ fundamenta adhuc immota & incóuulsa stare, vt quæ ipsius veritatis Verbo nitantur, nostrum verò Antagonistam neq; ad nostra argumenta formaliter (vt aiunt) & decenter respondisse, neq; sua cófirmasse, nisi quòd superflua verbositate chartas aliquot malè compleuit, ne dicam contaminauit. Et ista quidem ad huius operis Conclusionem poterant sufficere.

Cæterùm cùm illum iam dicendi finé fecisse, nosq; tandem ab eo dimissos putaré, vt nihil prgterea nobis esset expectandum, ecce nouã telam contra me orditur, & conclusionem bipertitam siue duplicé subtexit. Vnde colligi potest, illum non solùm in me animo esse væhementer exacerbato, verumetiá intra seipsum omninò esse perturbatũ: nimirum quòd nescio quid indigestum & crudum adhuc stomacho suo gestat, quo illi perpetua nausea mouetur. Nam etsi aliquando opus suum absoluisse & receptui cecinisse videatur, mox nouo quasi classico audito rursus ad arma ruit, & simul alios secum excitans nouo impetu siue assultu nos aggreditur.

Nihil scripsi impudenter.

Et primò quidẽ grauissimi criminis loco mihi obijcit, quòd in quartũ accusationis caput impu

denter

deter ausus sim scribere, nos ab ipso & socijs eius publicè cum graui contumelia diffamari, perinde ac si Christo Homini omnem potestatē in cœlo & in terra datam esse negemus: huius autē diffamationis non aliā causam esse, quàm quòd nolimus cum ipsis vtramq; Christi naturā confundere aut permiscere, id est, quòd nolimus fateri, corpus Christi, perinde vt Deum vbiq; locorum esse, quòd deniq; obstem⁹ eis, ne illud nescio qua chymica destillatione in panē Cœnę posśint detrahere, &c. Ad quam criminationē hoc vnum respondeo, me Christianū Lectorem rogare, vt quæ in 4. artic. scripsi, & quidem imprimis quæ folio 32. & 33. habentur, studiosè legat, & ex illis, quæ mea sit de hac re sententia, verè & rectè cognoscat. Hanc enim noster Doctor pro suo more, & quæ eius in hac causa agenda fides est scilicet, accisam nimis adduxit.

Scire prætereà illum velim, me eorum quæ illic scripsi, nequaquā pudere: Nec enim illa eiusmodi sunt, vt me vel in Dei vel in hominū conspectu eorū pudere necesse sit, cùm æternæ veritatis fundamento nitantur. Etenim toti mundo cōstat, disputationē de Vbiquitate aut omnipræsentia corporis Christi, non alium in finē initiò fuisse institutā, quàm vt per illam euincerēt, corpus illud Christi in omnibus terrarū locis, in quibus Cœna mystica agitur, præsens adesse corporaliter, & nō solùm à fidelibus, verumetiā infidelib. oraliter manducari. Cui sentētiæ nos è cōtra nostrā opposuimus, et tā diuinis quàm humanis

Cur de Vbiquitate disputare cœperint aduersarij.

testimonijs demonstrauimus, Corpus Christi non esse omnipræsens, neq; vt vbiq; locorum sit posse fieri, nisi naturas in Christo cõfundere, & omnipręsentiam, quæ soli diuinitati propria est, humanæ naturę tribuere libeat: Quo fundamento iacto, amplius docuimus, corpus illud neque in omnibus terrarum locis præsens adesse corporaliter, in quibus Cœna celebratur.

Naturarum commixtio unionē personę abolet

Alterum, quod mihi intendit, crimē est, quòd inter alia scripsi. Exęquatio naturarum, qua alia alij similis, id est, qua vtraque, quoad essentiam, hoc ipsum esse dicitur, quod altera est, nō solùm naturarum cõfusio siue commixtio, sed vnionis siue coniunctionis illius, qua duas naturas distinctas in vnam eamq́; indiuisam personā coaluisse piè credimus, dissolutio siue abolitio est. At si quod virum bonum decet agere voluisset Dominus Præpositus, adijcere debebat, quod ibidem mox subieci: Nam diuinæ naturæ proprietates sunt, Omnipotentem & Omnipræsentem esse. Itaq; si Christus Homo etiam quoad humanam naturam Omnipotens atque Omnipræsens est, vtique eius humanitas, adeoq́; ipse Homo Christus in Deum totus mutatus, & proinde nō amplius homo est. Quod si statuatur, iam abruptū erit indissolubile illud vnicæ & eiusdem personæ vinculū, neq; posthac Christus Deus simul & Homo, sed nihil aliud quàm Deus erit. Hæc mea sunt, quæ in quarto articulo adscripseram, ille verò malitiosè dissimulat.

Ego

Ego verò de his amplius dico, me eorum non magis pudere, quàm illorum, de quibus paulò ante diximus. Nam iſta quoq; abs me veriſsimè dicta ſunt. Teſtor item omnes eos, qui veterum Eccleſiæ doctorum ſcripta legerunt, qui procul dubio fatebuntur, illos quoq; ex Sacris literis & vnanimi fidei Chriſtianæ conſenſu idem nobiſcum contra Eutychianos atq; alios Sectarios ſenſiſſe, docuiſſe, ſcripſiſſe, & ad eundem omnino modum fuiſſe argumentatos. Quare Magnificum Dominum Doctorem potius ſuijpſius pudere debuit, quàm vt me in cauſa tam bona falſi arguere & pudore ſuffundere conaretur. At ſi idem ſenſu communi vteretur, haud dubiè neq; mihi neque alijs hanc moleſtiam faceret. Deum itaq; precor, vt is pro ſua immẽſa bonitate illius ſenſus atq; cogitationes corrigat atq; moderetur

At ne his quidem contentus, inſuper eos imitatur, qui poſtquam infelici alea pecuniam ferè omnem perdiderunt, tandem præcipiti & (vt ita dicam) deſperabundo affectu abrepti, quicquid eis reliquum eſt, vnius iactus fortunæ committunt. Etenim magno cum conatu hoc agit, vt me in extremas anguſtias adactum, adeoq́; (vt Germani loquuntur) ſacco incluſum arctiſsimeq́ue conſtrictum omni infamiæ & contumeliæ genere obruat, vt deniq; me quaſi in manifeſto & turpi mendacio depræhenſum totius mundi odijs atq; ludibrijs exponat. Petit enim, vel potius nimis importunè flagitat, vt ipſi commone-

Importuna & acerba Iaco. Andr. poſtulatio.

strem, vbi nam Lutherus, vel Brentius, aut ipsemet Andreas, Christi corpus perinde vt Deum (vt Deum, inquam) omnipræsens esse docuerint? Vbi item humanã Christi naturam, quoad essentiam, (essentiã, inquam) hoc ipsum quod diuinitas est, factã esse affirmarint? Hoc si ipsi commonstrem, se paratum fore ait, vt in totius Ecclesiæ Dei conspectu mihi palinodiam canat, & me virum bonum esse agnoscat atq; fateatur. Sin minus id præstem (quod mihi præstitu impossibile fore, insuper clamat) me turpissimi mendacij palàm conuictum esse, & ab omnibus pro homine mendacissimo agnosci debere, qui in tali tamq; grauis momenti causa, tã apertè, tam crassè, tam impudenter (quid verò amplius Magnifice Domine Doctor?) mentiri audeã: me deniq; dignum esse, quem omnes pij atq; fideles Christi cultores fugiant atq; deuitent. Et hæc quidem irati istius, vel potius furibundi Goliati aut Enceladi verba sunt.

At si ex iuris formula legitimè de hac causa disceptaretur, ipse priusquã me accusaret, respondere debebat, num ego rectè distinxerim inter vtriusq; naturæ in vna eademq; indiuisa persona vnionẽ siue connexionẽ, & naturarum exæquationẽ, qua alia alij ita exæquatur, vt neutra quid maius aut amplius habeat, quàm altera. Ex hac enim distinctione illud omne petitum est, quod Doctoris huius oculis tantopere dolet, eiusq; animum tam impotentis iræ rabie accendit. Quòd si rectè

ſi rectè diſtinxi, & in mea Reſpóſione quid inter vnionem & exęquationē naturarum interſit, rectè declaraui, de reliquis certè nō multa aut operoſa diſputatione opus erit. Atqui me rectè diſtinxiſſe, & vtriuſq; articuli diſcrimē rectè declarauiſſe, cōſtanter affirmo: Nimirum vnionē ſiue connexionē naturas neq; confundere neq; abolere, ſed vtramq; integrā & illęſam ſeruare, adeò, vt quoad eſſentiam, neutra harū ſit quod altera eſt, neq; alterius ꝓprietates in ſe habeat, niſi per idiomatum cómunicationem: Exequationē verò naturarum, qua alia alij exequatur, & quoad eſſentiā hoc ipſum eſſe dicitur, quod altera eſt, non ſolùm naturarum cōmixtionem, ſed earundem in vnā eandemq́; perſonā vnionis ſiue connexionis eſſe diſſolutionè aut abolitionem. Etenim diuinæ naturæ propria ſunt, omnipotentia et omnipręſentia. Itaq; ſi Homo Chriſtus, quoad humanam naturā omnipotens & omnipræſens eſt, vtiq; eius humanitas, adeoq́; ipſe etiam verus homo in Deum mutatus eſt, neq; iam amplius verus homo fuerit. Simul ergo indiſſolubile illud perſonæ vnius vinculum iam diſſolutum & diuulſum erit: ſiquidē Chriſtus porrò nihil aliud quàm Deus, non autē Deus ſimul & Homo eſt.

Vnio duarū naturarum in unā perſonam, quid ſit?

Exæquatio naturarum quid?

Et hæc quidem ex quarto meæ Reſponſionis articulo huc adſcripſi. At iſtud dicendo, nequaquam ſentio, humanam Chriſti naturam, quoad ſuam eſſentiam, hoc ipſum factam eſſe quod diuinitas eſt ſecundùm ſuam eſſentiam;

Vnio ſiue connexio duarum naturarum in vnam perſonam.

ſed(quod verba mea perſpicuè docent) duas hasce humanæ & diuinæ naturę eſſentias abſq; omni permutatione & cõfuſione integras & in ſuo ESSE permanentes in vnam eandemq; perſonam vnitas & connexas eſſe dico: ita nimirum, vt propter hanc indiſſolubilem Dei & Hominis vnionem , Chriſtus Homo rectiſsimè & ſecundùm Chriſtianæ religionis Veritatem Omnipræſens eſſe dicatur: non quidem quoad humanæ naturæ eſſentiam, ſed quoad diuinæ naturæ proprietatem, ſecundùm quam idem ille verus quoq; Deus eſt. Et ſanè ad conſeruandum incarnationis & maieſtatis Ieſu Chriſti myſterium nobis abunde ſufficere poteſt indiſſolubile illud vnionis naturarum vinculum , vt nouis illis de naturarum communicatione aut exæquatione, vel etiam vnius in alteram transfuſione, figmentis nequaquã ſit opus. Eam enim loquendi formulam, qua ipſa Chriſti humanitas (cuius proprium eſt vno & certo loco contineri) vbique locorum aut omnipræſens eſſe dicitur, Chriſtiani doctores omnibus ſeculis, vt abſurdam & falſam, improbarunt. Nam ſi hoc ſtatuatur, nequit amplius conſiſtere humanæ in Chriſto naturæ proprietas, ſed diuinę naturæ proprietatem aſſumet. Vt verò humana natura ſimul finita & infinita ſit, & tamen quoad eſſentiam ſuam integra & incorrupta maneat, eſt impoſsibilę.

Aduerſarij corporis Chriſti omnipræſentiã docent.

Porrò, vt eò vnde digreſſus ſum, reuertar, quid aduerſarij noſtri in cauſa Sacramentaria ſcripſerint,

tirit, quàm magnis item clamoribus de Vbiquitate vel Omnipręsentia veri corporis Christi contenderint, neminē latêre potest, qui illorū disputationes audiuit vel legit. Nòn potui ergo nō vehementer admirari Doctoris nostri importunā postulationē, quodq́; suijpsius simul & anteactorum quasi oblitus tanta cum impotentis iracundię significatiōne quæstionis istius meminit.

Enimuerò si Christi corpus, aut humanæ naturę in Christo essentia, neq; Deus est, neq; quoad suam essentiā perinde vt Deus omnipræsens est, vtique illa finita & circumscripta sit oportet, & proinde nō erit vbique. Qua ergo ratione illi Christi corpus in omnibus illis locis terrarum, in quibus Cœna celebratur, pręsens adesse dicūt? Quis verò nō videat, istos homines (quod inepti sartores solent) scientes & volentes ea rursus dissuere, quæ diu non minus ineptè quàm malè sarciuerunt? Vel si verum est, quod aduersarij quoq; nostri verum esse fatentur, Omnipotentiā videlicet & Omniscientiam atq; Omnipræsentiam, Dei proprietates, adeoq; Dei essentiā, vel etiam ipsum Deum esse: qua ratione quæso humana Christi natura, quoad suam essentiā (essentiam dico) non hoc ipsum quod Deus est, siquidē ipsa quoq; (vt illi loquuntur) omnipotens, omnipręsens et omniscia fuerit? Qua item ratione negabitur omnia ea habere, quę Deus habet? Quis enim iam ignorat, hoc illos constanter scribere & di-

Z

cere, Corpus Christi omnia vbiq; implere: adeò, vt vbicunq; dicitur, Hic est Deus, ibidem Christi quoq; corpus sit? Quod si verò negare volũt, corporis Christi essentiã, aut potius essentiã humanę naturæ, vbiq; esse, dicant quęso nobis, quid in humana natura Christi præter eius essentiam sit reliquum, quod vbique esse posit? Id certè ex illis audire & discere magno desiderio cupimus.

Etsi verò hæc pauca sufficere poterant ad importunã & immodestiæ plenam Iacobi Andreæ postulationẽ, libet tamen aliquos ex illorum hominum scriptis locos adducere, de quibus iudicium penes Lectorem candidum & nullo præiudicio occupatum esse volumus.

Lutherus. Lutherus in Confesione sua maiori sic scribit: Tertiò, aliquid in loco est repletiuè supernaturaliter, id est, quando aliquid totum simul vbique locorum est, & loca omnia replet, ipsum tamen neque loco finitur, neque loci, in quo est, finibus cõtinetur. Hic modus soli Deo tribuitur. Et paulò post: Cum verò Christus eiusmodi homo sit, qui supernaturaliter vna cum Deo persona est, neque extra hunc hominem Deus sit aliquis, hinc illud sequi necesse est, quòd secundùm tertium quoque istum supernaturalem modum vbique locorum, vbicunque Deus est, ille etiam simul sit & esse posit, quodque vbique locorum omnia plena sint Christi, secundùm eius quoque humanitatem.

Brentius

Brentius verò de Maiestate fol. 79. sic ait: Dicimus quòd in incarnatione Filius Dei extulerit carnem, seu hominem assumptum in omnem sublimitatem, vt quemadmodum ipse antea impleuerit omnia cœlesti & nobis incompræhensibili modo ita nunc homo ab ipso in vnitatem personæ assumptus, & in cœlesti maiestate collocatus, omnia impleat, &c. Brentius.

Idem in libello, quem Institutionem dixit: Ex eo certissimè sequitur, quòd vbicunque diuina Christi essentia fuerit, ibidem humana quoque eius essentia sit. Quia ergo confessum est, diuinam Christi essentiam omnia implere, non minus confessum sit oportet apud eos, qui Christiano & sano intellectu præditi sunt, humanã quoque Christi essentiam omnia implere. Bericht.

In Institutione & huic opposita Replica Vuirtenbergensium & Palatinæ ditionis Theologorum fol. 293. Theologi Palatini hæc scribunt: Vnum verè humanum corpus Christi, quod carne & ossibus, certa quantitate & forma constat, suamq; habet membrorũ proportionẽ, eodem tẽpore vnà cum diuinitate in omnibus locis tam in cœlo quàm in terra, adeoq; in omnibus creaturis esse, Vuirtenberg. Theologi docẽt atq; cõtendunt. Item: Personalẽ vtriusq; in Christo naturę vnionẽ, vel Incarnationẽ Filij Dei, eiusmodi esse cũ Diuinitate exęquationẽ, vt caro quoad sapientiam, omnipotentiã, infinitatẽ, omnipræsentiã, Bericht vñ Gegenbericht.

atq; omnes alias diuinæ naturæ proprietates diuinitati exæquetur. Et rursus: Christum Deum esse aiunt, quoad vtramq; naturam: quoad diuinitatem, quia Deus æternus & eiusdem cum Patre essentiæ est: quoad humanitatem, quia huic Deus omnem maiestatem, id est, creatas diuinitatis proprietates communicauit, quæ etiam ipsæ infinitæ & essentialibus, quæ in Deo sunt, proprietatibus sunt æquales, &c.

Periculosum agere cum contumacibus.

Et huius generis plura alia annotare possem. At quid dicamus aut agamus? Quicquid tandē illud sit, quod argumentis irrefragabilibus euincas atq; probes, ea tamen est nostri huius aduersarij atq; quorundam aliorum eius similium intentio, hoc propositum, vt equis refragatoribus contumaciores Veritati cedere aut se victos fateri nolint, & tunc quoq; de suę causę bonitate glorientur, quando iniquitas ipsorum omnibus perspecta est. Verborum verò lubricitate anguillas superant: adhæc sese in omnes formas vertere, in omne latus flectere & mirificè torquere norunt: denique Sophisticis artibus instructissimi nunquam destituuntur suis modis elabendi, distinguendi, vel potius peruertendi, neque illis vnquam verba desunt, quibus rupturas suas obliniant, & simplicium oculos perstringant: Intereà verò causam suam ita intricant atque obscurant, vt nemo se ex illa facilè expediat.

Adhæc periculosum est agere cū hominibus lubricis,

lubricis,qui ſibijpſis non conſtant, quiq; verbis perinde vt teſſeris ludere norunt:quos deniq; nō pudet negare quod modò affirmarunt, aut ſaltem quod ab eis diſertè dictum eſt, in ſenſum alium detorquere. Quod à noſtro Antagoniſta, quoad doctrinã de cœlo, palàm & impudenter fieri,nemo non videt. Etenim cum grauiſsima conteſtatione illud ſimpliciter negare non veretur,quod Brentius ille ſuus diſertis verbis tradidit & ſcripſit. Hic etenim in ſua illa inſtitutione, Cœlum illud,in quod Chriſtus aſcendit, locum certum & finitũ eſſe negat,ſed illud Dei regnum eſſe ait,quod tam in cœlis quàm in terris vbique diffuſum ſit,vbicunq; Deus cum ſua omnipotentia regnat atque præſens eſt.

Periculoſũ cum ijs agere, qui ſibi ipſis nō conſtant.

Brentij de cœlo doctrina.

Idē in libro de Maieſtate fol.159.ad hunc modum ſcribit:Si loquendũ eſt de incorporeo & ſpirituali cœlo,nō eſt cogitandum, quòd ſit certus locus,ſuis ſpacijs circũſcriptus,ſupra omnes cœlos, in quo ſancti localiter & corporaliter ſtent, aut ſedeãt,aut deambulent: ſed quòd ſit regnum cœleſte,quod nec locis,nec locorũ interuallis,ſed maieſtate Dei definitur,vt vbicunq; Deus maieſtate ſua regnat, ibi ſit incorporeũ & ſpirituale illud cœlũ,de quo nobis in præſentia ſermo eſt. Et vt Cingliani iterũ habeant, quod pro ipſorũ ingenio exagitare poſsint,cœlum illud ea eſt conditione,vt in eo non tantum Sancti homines, verumetiam Satan & Angeli eius inueniantur.

Cœlũ beatorum non eſt locus certus.

Supra & infra non sunt loci no ta.

Et rursus fol.162.hæc addit: Cùm sermo est de rebus spiritualibus & cœlestibus, hæc vocabula, SVPRA & INFRA, vsurpantur quidem ex humana consuetudine, non definiuntur autem locis, sed dignitate, indignitate, maiestate, abiectione, gaudio, horrore, lætitia, tristitia, & alijs id genus, &c. Et mox, ne quid omittat absurdum, ipse sibi quæstionem proponit, dicens: Ergone & Satan & infernus erũt in regno cœlesti? Quid absurdius dici potest? Fateor, coram Sycophantis, & ijs, qui carnalibus de cœlo & inferno phantasmatis fascinati sunt, nihil potest dici abominabilius. Sed qui sunt in sacris literis rectè eruditi, & non afferunt ad eas sua carnalia somnia, sciunt in Iobo inter filios Dei, assistentes coram Domino, affuisse etiam Satanam, &c. Et paulò post; Quid igitur dicemus? quæ est illa Babylon? quæ rerum confusio? Hoc non tantum est cœlum terræ, vt habet prouerbium, verumetiam cœlum inferno miscere. Quid verò sibi-ipsi ad hæc Brentius respondet? quam huius quæstionis solutionem affert? Sed bene habet (inquit). Etsi enim nec cœleste seu supernũ, nec tartareum seu infernum regnum corporalibus locis ac locorum interuallis definiuntur, ac distinguuntur, tamen habent suum, idq; vt ita dicam, latissimum discrimen. Et quid nunc nobis de locis corporalibus vel cœli vel inferni? Cura, vt habeas Deum propiciũ propter Christum, &

Cœlum & infernus nõ distincti loci.

sive

siue viuas siue moriaris, eris in cœlesti gloria & felicitate: si autē habueris Deum iratum, eris in inferno, etiamsi fueris in medio filiorū Dei, & in altißimo vel terræ vel corporalis cœli loco, &c.

Egregia sanè et lepida quęstionis absurdissimę solutio. Sed habet dignū patella operculū. Quis verò non videat, Brentio, dum cœlos nouos condit, & eosdem confidenti nimis temeritate per omnia loca supera infera extendit, vt eos ab omni locorū dimensione excludat, idē accidisse, quod interdum vænatoribus fieri solet, qui dum in alpium iugis vagantes capreas audacius sequuntur, & præruptos atq; cœlo minātes scopulos incauti superant, tandē in ea pręcipitia deueniunt, ex quibus neq; vlterius pergere, neq; redire possunt. Ita sanè infelix ille cœlestis regni scrutator, dum cœlos & inferos locum certum esse negat, suis speculationibus eò vsq; ascendit, vt vbi ipse consisteret, locū nullum inuenire potuerit, ideóque non minus ipse, quàm incertum illud noui sui dogmatis figmentum, ἀούστατος meritò dici debeat. Quòd si verò hæc ab illo verè traduntur, quis non dicat infelicissimos fuisse eos omnes, quotquot ab origine rerū ad cœlestia bona, quę supra nos in cœlis reposita esse Apostolus testatur, per omnis generis labores atq; pericula aspirarunt, qui denique cum Paulo dissolui optarunt, vt cum Christo in cœlestibus essent? Etenim Brentio Mercurio vtentibus neq; laboribus

neque votis hisce opus erat, cùm in terris adhuc agentes ad cœlestium bonorum possessionem potuissent peruenire.

Cœlum intra Sanctos.

Sed addere his libet, quę in Vuirtenbergicorũ & Palatinorum Theologorum libro fol. 293. sic scripta extant: Vuirtenbergici cœlum nõ extra, sed intra sanctos esse dicunt, &c. Ergo ne qui cœlos ingredi volunt, in ipsos sanctos ingrediatur, oportet? Item: Cœlum electorum non est locus, in quem venire aut ingredi oporteat, id est, cœlum illud est vbiq;. Et rursus: Cœlum electorum est ipse Deus. Quid verò est Creatorē cum creaturis permiscere, si hoc non est?

Iac. Andr. negat ea, quę de cœlo scripsit Brentius.

Hactenus Brentij de cœlo sententiam, quam publicis scriptis professus est, bona fide exposui. Sed audiant nunc Lectores, quid Iacobus Andreæ, aduersarius noster, de hac causa impudentissimè scribat. Non verentur (inquit) illusores isti contra propriæ conscientiæ testimonium (quin potius de sua conscientia Doctor ille improbus solicitus est: nobis enim nostra salua & in Christo læta est) pium illum Brentium, iam pridem terræ mandatum, cauillari, quasi ille cœlum nouum finxerit, de quo ante illum nemo scripserit, & quod Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli & omnes veteris Ecclesiæ doctores ignorauerint, &c. Et his non multò post de nobis loquens, infert: Quin ergo incipiat illos tandē, siquidē veraces videri volunt, tam manifestorum menda-

mendaciorum nonnihil pudere, & si neq; nobis neque veritati diuinæ parcere volunt, saltem sibijpsis parcant. Nec enim mentiri solet Spiritus sanctus. Quia autem illi scientes volentes (ah ne sæui tantopere, Domine Doctor) nobis nequicquā contra ipsos protestantibus, de nobis mentiuntur, vel vno hoc argumento constat, illos non ex Spiritu sancto, qui veritatis Spiritus est, sed ex mendaciorum spiritu loqui. Sed & ista non minori audacia scribit: Vt Zuinglianos rursus admoneam oportet: In Lege scilicet scriptum esse, Ne dixeris falsum testimonium aduersus proximum tuum. Et rursus, Falsus testis morte moriatur. Quia ergo Zuingliani probè sciunt, se sub Cœli Vbiquarij & Infernalis prętextu nobis sententiam blasphemā affingere, quæ nobis ne in mentem quidem vnquā venit (aliter ergo scribendū tibi erat Domine Doctor, quàm hucusque scripseris) quis spiritum veritatis in illis agere credat? Hęc nostri aduersarij verba sunt.

Falsus testis occidatur.

At nos ista Christiano Lectori expendenda proponimus, quem etiam rogamus, vt ea cum Brentij scriptis diligenter conferat. Etenim ea quasi specimen adduximus, ex quo omnes discant, quanta cum audacia & impudentia, neque sine grauissima contestatione noster hic Aduersarius ea perneget, quæ Brentius publicè loqui & scribere non est veritus. Vt ergò ille nos ipsis iniuriā facere, corā Deo & eius Ecclesia testatur,

Iac. And. grauis contestatio.

ſimulq; eo argumento omnes hortatur, ne qui calumnijs noſtris credant, ſed potius vel hoc vno indicio in nobis agentem mendacij ſpiritum agnoſcere, & ſibi à nobis cauere diſcant: Ita cùm nos è contra re ipſa demonſtrauerimus, hæc ſicuti diximus illos tradidiſſe & ſcripſiſſe, quæ ille diabolica planè impudentia negat, ſperamus nos etiam hoc loco noſtram innocentiam aduerſus eius maledicta fortiter aſſeruiſſe, & quem proteruus ille nobis affricare ſatagit, mendacij ſpiritum, ita à nobis repuliſſe, vt omnes liquidò videant, hunc ſuis alis circa Doctoris iſtius caput ſtrepere, inque ſuum priſtinum nidum redire, vt in illius ſinu pro more foueatur. Etenim cognata ſunt, Mentiri, & quod feceris negare. Hortamur præterea Chriſtianos Lectores, vt totam hanc cauſam animo ſuo diligentius expendant, atque eiuſmodi homines agnoſcere & cauere diſcant, quibus nullus pudor eſt in Dei & Eccleſiæ conſpectu tam confidenti conteſtatione falſum pro vero affirmare, quodq; non multo pridem reuera fecerunt, pernegare, & inſuper homines immerentes, vt falſi teſtimonij reos ad mortis ſupplicium damnare. Enimuerò ſi ſimilis nequitiæ indicia in nobis vel dimidia ex parte deprænhenderentur, procul dubio non mendacij ſolùm, ſed homicidij quoque ſpiritu indomita oris ſui infrænis petulantia aduerſus nos Salmoneus ille deto-

Adhortatio.

le detonaret. Possunt etiam hoc argumento cordatiores quique colligere, quàm parum apud eiusmodi homines disserendo & demonstrando proficiatur, qui ceruicem & frontem suam ita obstinauerunt, vt quæ vulgò omnibus comperta & confessa sunt, audacissimè pernegare non vereantur.

Itaque quoad palinodiam, ad quam canendam Iacobus Andreæ, qua est animi leuitate, seipsum offert, licet ei per me cantare & recantare, suasque sordes vel palàm effundere, vel easdem silentio obruere, prout ipsi visum fuerit. Mea enim hoc nihil refert qui illius dicta susque deque fero. Nam, quod præter animi voluntatem & non nisi eius improbitate coactus scribo, eam vitæ meæ rationem à pueris obseruaui, imprimis autẽ per annos iam quinquaginta duos in Verbi ministerio (cui Deus me iuuenem legitima vocatione destinauit, & pro sua bonitate paterna hucusque gubernauit) ita versatus sum, vt viri boni, veracis & fidelis existimationem inter bonos omnes, qui me nouerunt, illæsam & inuiolatam sustinuerim. Itaque mihi ipsi bene conscius, minimè vereor, ne blateronis istius os impudens & maledicum sua petulanti calumniandi licentia mihi notam aliquam inurere, aut meæ existimationi quicquam derogare posait, Quare cum Dauide lętus & alacer dico; Psal. 27.

Palinodia Iac. Andr.

Psal. 27. Dominus robur vitæ meæ, à quo expauescerem: si ingruerit contra me prælium, illo nitar. Deo autē Opt. Max. pro sua erga me cura plus quàm paterna gratias ago quas possum, eundemq; precor, vt meā senectam posthac etiam regere, meq; in finem vsque clementer custodire dignetur.

Respondetur ad alteram Conclusionis Andreanæ caput.

Porro ad alterum suæ Conclusionis caput Doctor noster transit, & se vereri ait, ne sua Suggestio exiguum, aut planè nullum, apud me pondus habeat. Hîc verò sua coniectura nequaquam falsus est: imò vt hoc sibi de me persuadeat iubeo, me Dei ope fretum, neq; nunc neque in posterum vnquam eò væsaniç deuenturum esse, vt à certa & solida veritatis doctrina ad nugacissimam & obscuram vanissimarū & sibijpsis contradicentium opinionum, quas ipse parit, farraginem deflectam. Vt verò hoc suum scriptū maledicum à probrosa spiritus mendacij mentione exorsus fuit, qua singula ferè eius folia fœdissimè polluit: ita eodem sibi admodum propitio nimisq; familiari illud concludens, inter alia ait: Quapropter cùm doctrinam nostram argumentis veris ac solidis non possint confutare (sed quàm verè hoc dicat, iam procul dubio sensit, si quis sensus in eo est reliquus) non cessant tamen apud suos auditores nos apertis mendacijs incessere, & de nobis tria ista impudenter in vulgus spargunt: Primùm, nos naturalem & carnalem Corporis Christi præsentiam statuere, quali nimirum

mirum in prima Cœna cum discipulis accubuit: Secundò, nos manducationem carnis Christi Capernaiticam docere, quasi ista dentibus confringatur. Tertiò, humanam Christi naturam, quoad suam essentiam, per nos diuinæ exæquari, vt illam hoc ipsum quod diuina est, factã dicamus. Atqui hæc impudentissima, crassa item & palpabilia mendacia sunt, ex quibus, quo spiritu isti homines præditi sint, omnes meritò debent agnoscere. Et istorum quidem verborum sale Doctor iste sui operis conclusionem condire voluit.

Ad ista verò respondemus, multa alia nobis esse, quæ maiori cum fructu & ædificatione auditoribus nostris prædicemus, quàm vt eos futilibus aduersariorum nostrorum figmentis fatigare libeat. Et iampridem hoc à nobis verissimè est dictum, nos in nostris concionibus non eum modum siue rationem tenere, quam illi aduersus nos absentes stolidè debacchando sequuntur. Quòd si verò ei graue & molestum est, nos de ipso & suæ factionis complicibus, quoad tres istos prænominatos articulos, ea dicere, quæ ille à nobis mendaciter spargi clamat, ipsorum fuerit cauere, ne talia vel ore vel scriptis doceant. Etenim si demonstrari posit, illos de tribus hisce articulis ea ipsa sensisse & tradidisse, quæ nunc diabolica planè contumacia se dixisse negant, rursus hoc etiam argumento patebit, in cuius nam sinu siue gremio famosus ille mendacij spiritus nidu-

Aduersarijs nihil falsò affingimus inter concionandum.

letur: nimirum apud Magnificum Doctorem nostrum, qui magno studio hoc agere videtur, ne ille ipsi elabatur.

Quid aduersarij initio de Christi corporis præsentia docuerint.

Cæterùm hoc loco nobis prolixa & operosa demonstratione nequaquam opus erit. Etenim ex diuturna illa de Sacramentis concertatione lippis & tonsoribus constat, nos ab ipso initio certaminis in hunc vsque diem vnam eandemque doctrinam constanter & ingenuè de tota hac causa tradidisse: è contra autem aduersariæ partis homines iam inde ab initio inuicta contumacia in eo fuisse, vt toti mundo corporalem veri & naturalis corporis Christi in Cœna, imò in panè Cœnæ, præsentiam obtruderent, & corpus illud substantialiter, essentialiter, naturaliter adesse, omnibus persuaderent. Hoc (inquam) notius est, quàm vt demonstrari oporteat. De eo enim libri ab ipsis æditi publicè testantur. Atqui nos Corpus Christi verum & naturale nullũ nouimus, quàm quod in prima Cœna cum discipulis ad eandem mensam accubuit, nunc autem in cœlis ad dextram Patris omnipotentis residet. Cùm autem ipso certaminis huius euentu edocti sentiant, se quam modò diximus præsentiæ rationem tueri non posse, nonnulli iam tergiuersari incipiunt, & non absque grauissimis contestationibus, se tale quid vnquam docuisse negant. At hoc agendo rudem atq; simplicem plebem denuo fallunt, dum huic conantur persuadere,

dere, nos ipſis immerentibus præſentiæ Corporis Chriſti modum tam craſſum atque carnalem malitioſè affingere. Vtque hoc apud imperitos minuſq; in hac cauſa exercitatos obtineāt, nunc neſcio ex quo penu aliquid tolerabilius depromunt, deque modo præſentiæ perſonalitatis & dexteræ Dei ſermones nouos inſtituunt. Et mirum eſt tantam eſſe iſtorum hominum ſiue ſtultitiam ſiue confidentiam, vt ſibi perſuadeant, eorum quæ initio tradiderunt memoriā ex omnium animis obliteratam eſſe, ideoque quod nunc ab eis fingitur, publico omnium conſenſu debere probari, relicto prorſus veteri & iam olim in Eccleſia tradito atq; recepto præſentiꝫ modo ſpirituali & Sacramentali: aut ſi qui hunc retinere velint, eundem ex eorum ſenſu interpretentur.

Quia verò Aduerſarius noſter, illos vnquam tam craſſè locutos eſſe tam audacter negat, nos verò eis ſententiā tam craſſam & carnalem falſò affingere ſcribit, nobis facile fuerit demonſtrare, quid & quomodo pręcipui aduerſariæ partis coryphæi de hac re initio ſcripſerint & locuti ſint.

1. De corporali & naturali corporis Chriſti in Cœna præſentia.

Quoad enim articulum primum, Lutherus Corpus Chriſti tam verè in Cœna præſens eſſe docuit, vt panem Domini rectiſsimè panem carneum (vel ſi mauis ἀρτόκρεον) ein fleiſchbrot, dici poſſe ſcriberet. In Confeſsione autem breui naturalis vocabulo vtitur, dicens: Ego illos omnes eodem numero & loco habeo, qui panē Domini

Fleiſchbrot

Apo log. 37.

(en rursus de pane ipso loquitur) in Cœna verum & naturale illius Corpus esse nolunt credere, quod impius siue Iudas perinde vt Petrus & alij Sancti, oraliter percipiat.

Et rursus contra Suermeros: Corpus Christi in Cœna verè & corporaliter manducari & recipi credimus. Qua ratione autē hoc fiat, aut quomodo in hoc pane (obserua eum rursus expressè de pane loqui) sit corpus Domini, nos nescimus, neque etiam debemus scire. Dei verbo credere, non autem huic modū aut mensuram præscribere debemus. Oculis quidem panem cernimus, auribus vero Corpus hîc præsens adesse audimus.

Hon dicit, quo igitur audis.

Idem contra Cœlestes Prophetas sic scribit: Nobis nō mandatum est, vt quo pacto panis noster Christi corpus fiat & sit, curiosius scrutemur, &c. Quo loco disertè panem Christi corpus fieri & esse dicit. Et in magna Confessione, huius dicti sui quasi rationem reddens ait: Nam in tenebris & occlusis oculis ambulare, & simpliciter à Dei Verbo pendere, & hoc sequi conuenit.

Christus ad dextrā Dei incomprehensibilis.

Et rursus contra Suermeros idem hæc habet: Quia Christi humanitas ad dextram Dei incomprehensibilis facta est, nequaquam illum palpando aut contrectando appræhendes, neque etiam illum vt olus aliquod aut offam ad tuā mensam vorabis siue deglutіes: sed vt ipse tibi se astringat, teque ad mensam aliquam peculiarem per verbum

Astringat.

verbum suum inuitet, opus est, ad quam ipse tibi panem commonstret, in quo ipsum manducare debeas. Id verò ille facit, quando inquit, Hoc est Corpus meum. Q. d. Domi tuæ tibi licet edere panem tuũ, cui ego quoq; satis prope adsum. Hoc autem illud verum atque proprium τὸ est, hoc (inquam) est Corpus meum. Qando hoc comedis, corpus meum comedis: aliàs verò nequaquam. Quam ob rem? Eò quòd Verbo meo me hîc affigere volo: ne hinc inde palpando me vbique locorum, in quibus ego sum, inuestigare cogaris. Id enim laboriosius esset, quàm vt tu posses sufferre, &c. Adde his, quòd in vtraque Confesione, Maiori nimirum & Minori, idem Lutherus, se non aliud quam quod in Papatu traditur, sentire & docere testatur.

Non? Affigere.

Lutherus eandem cũ Papatu doctrinam tradit.

At si Lombardum & alios Scholasticos videas, & quid nam in Papatu de hac re sit traditum queras, illos docuisse inuenies, Corpus Christi eodem temporis momento posse in pluribus diuersis locis esse: Christum item, quantus quantus in cruce pependit, cum omnibus suis membris, non solùm in paruo illo pane, sed in singulis quoq;, & quidem minutissimis quibusq; eius fragmentis esse, verumtamen inuisibiliter & miraculosè.

Porrò ne quis existimet, Lutherum non quoad modum presentię Corporis Christi in Cœna, sed alia quadam ratione sententiæ, quæ in Papa-

tu tradita est astipulari, alia quoque eius de hac re testimonia audiantur, & mox patebit illum huic per omnia simpliciter assentiri. Etenim in Hildesheimensium Confessione, quæ inter multas aliorũ Confessiones, quas Ioachimus Vuestphalus hinc inde emendicatas anno 1557. in lucem dedit, extat, hęc sub Lutheri nomine adscripta leguntur: Nos constanter credimus, vnicum Christi Corpus esse in locis plus quàm centum millibus, quotquot panes per terrarum orbem franguntur, magnaque illa crura & ossa ibi esse integrè conclusa, vt tamen à quoquam non videantur aut sentiantur, &c.

Not.

In his Sacramentum quoque dicit adorabile.

In articulis autem siue Propositionibus, quas non multo ante obitum suum idem Lutherus aduersus Theologos Louanienses scripsit, similiter in epistola sua ad Francofurdienses, plus satis corporaliter & crassè de hac re pronuntiat, & quemadmodum Magister sententiarum, ita Lutherus quoque, in Christi verbis Tropum subesse negat.

II Caro Christi ore & dentibus mãducatur.

Apol. 123.

Quoad alterum articulum de manducatione Capernaitica, qua Christi corpus oraliter manducetur & dentibus cõteratur, Lutherus in Confessione maiori vnà cum Suermeris siue Fanaticis glossatores quoq; Decretalium siue Iuris Canonici damnat, qui Nicolaum Papam reprehendant, qui Berengarium ad eiusmodi palinodiam adegerit, qua verum Christi Corpus dentibus

conteri

conteri & confringi fateretur: & insuper addit: Vtinam verò omnes Pontifices tam piè & Christianè egissent, quàm Nicolaus hic cum Berengario egit, quoad istam Confessionem. Quòd si quis palinodiæ Berengarij formulam videre cupiat, extat hæc de Cons. dist. 2. Cap. Ego: vbi inter alia etiam ista habentur: Consentio autem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ & apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor de Sacramentis Dominicę mensæ fidem me tenere eandem, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus & hæc sancta Synodus authoritate euangelica & apostolica tenendam tradidit, mihiq́; firmauit: Panem scilicet & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verum Corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter non modò Sacramentum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, fidelium dentibus atteri, &c. Et hęc quidem in palinodia illa leguntur, qua Nicolaus Papa suam sententiam de Cœna Domini complexus est, quam plus satis Capernaiticam & carnalem esse, nemo poterit negare. Eandem tamen Lutherus non minus Capernaiticè & carnaliter probat, idque eò magis, quòd eius loci glossam repræhendit, cuius hæc verba sunt: Nisi sanè intelligas verba Berengarij, in maiorem incides hęresim, quàm ipse: Et ideo omnia referas ad species ipsas, Id verò cùm Lutherus fieri prohibeat, Not. B.

eius vtique sententia fuerit, ipsissimum Christi Corpus & sanguinem, quę per panem & vinum repræsentantur, sacerdotum manibus verè frangi, & fidelium dentibus atteri.

Et hæc quidem de secundo articulo dicta sufficiāt. Etsi enim multa alia de orali corporis Christi manducatione, quam aduersarij potissimùm vrgere solent, dici poterant, ea tamen breuitatis causa prætermitto, cùm alibi de ea dictum sit, & nos qui Ecclesiæ Tigurinæ ministri sumus, ipsi Luthero adhuc in viuis agenti prolixè responderimus in nostra Orthodoxa Confessione, quam anno 1545. breui eius Confessioni opposuimus.

De tertio articulo autem, quem ipsis à nobis falsò affingi Iacobus Andreæ queritur, iam ante diximus, quantum necesse erat.

Aduersarij modum in hac causa excesserūt.

Iam ergo abunde & verè demonstratum est, nos nostris aduersarijs nihil vnquam affinxisse, & ne nunc quidem affingere aliquid, quod non ipsi priores dixerint et scripserint. Quid verò tandē dicemus, ô boni? Plura certè intriuistis, quàm vt ijs omnibus exedendis possitis sufficere, nisi veritati cedere, & huius Confessionem amplecti libeat. Atqui hac relicta, potius contumaciter perseueratis in semel concepta & tradita opinione, & vt ij qui faucibus inhærentem bolum duriorem & asperiorē deglutire nequeunt, ita vos quoque in omnes formas mutamini, vosq; ipsos indies nouis glossis siue interpretationibus magis

gis intricatis. Dum enim proreſtamini, ea quæ dicitis, non craſſo & carnali ſenſu, neque pro ratione huius ſæculi, ſed de modo cœleſti, imperueſtigabili & ineffabili, accipi & exponi debere: non aliud agitis, quàm quòd in dubium vocatis, quæ paulo ante de vera corporali & ſubſtantiali veri atq; naturalis corporis Chriſti in Cœna præſentia, eiuſdemq; reali & orali manducatione, quæ IN, SVB vel CVM pane fiat, affirmauiſtis. At ſic agendo, nequaquam ſimplici, perſpicuæ & ſibijpſi ſemper conſtanti veritati inſiſtitis, quin inſuper nos, qui in illa conſtanter perſeueramus, hoſtiliter perſequimini.

Hortamur ergo vos in Domino, vt ad ſimplicem & perſpicuam veritatis doctrinam reuertamini, neque poſthac veſtri cerebri figmentis nouis, & quę ex his naſcuntur, rixis contumeliæ & iniuriæ plenis, Eccleſijs earumque miniſtris aliquam exhibeatis moleſtiam, vt his tandem liceat per vos ſtudijs vtilioribus vacare. Quiſquis enim Eccleſiam Dei perturbauerit, eum perturbabit Dominus. Adhortatio.

Vt verò poſt longam & moleſtam reſponſionem dicendi finem tandem faciam, quia Magnificus Dominus Doctor ſub finem ſuæ Suggeſtionis dilemma mihi propoſuit, vt me irretitum caperet, ad quod ei hucuſque abundè reſponſum eſt: ego viciſsim, vt mihi ad quæſtionem ſimplicem, quam procul remotis captioſorum verbo-

rum ambagibus proponam, ingenuè & simpliciter respondeat, velim.

Summa Christianæ fidei certis articulis compræhensa.

Norunt omnes, qui Christi nomen profitentur, fidem Christianam ex Scripturis sacris desumptam & ijsdem consentaneam esse. Hęc duodecim articulis compræhensa, Christianorum & Apostolorum fides verè & rectè dicitur, vt quæ ab ipsis Apostolis toti terrarum orbi tradita, & per singularem Dei gratiam ad nos propagata est.

Fidem hanc veterem, veram & indubitatam fideliter seruarunt & tradiderunt, adhæc inuiolatam & nulla ex parte mutatam scriptis quoque mandarunt primi veteris Ecclesiæ doctores, Irenæus contra Valentinianos lib.1. Cap.2. Et lib.3. Cap.4. Tertullianus item in præscript. hæret. & contra Praxeam: Gregorius martyr & Neocæsariensis Episcopus, pluresq; alij.

Concilia vniuersalia

Secuta sunt hos vniuersalia præstantissimorum Ecclesię per totum orbem Christianum ministrorum Concilia, quæ ex Christianorum Imperatorum authoritate & mandato, vt noxijs hęresibus, quæ in Ecclesiam irrepserant, obuiam iretur, fuerunt instituta. In his viri Christiani & orthodoxi priores illos fidei articulos, cum falsorum dogmatum simul & eorum qui illa docebant confutatione, instauratos confirmarunt. Inter quæ Concilia, quæ plurima conuenisse in historijs traditur, totius orbis Christiani consensu præ

ſu præ alijs, vt vera & orthodoxa celebrantur, Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Chalcedonenſe.

Acceſſerunt his priuatim viri pij & eruditi, quorum tunc præcipua erat in Eccleſia authoritas & exiſtimatio, qui veteris fidei ſummam eadem planè forma atque ratione, quam à primis illis ſuis anteceſſoribus acceperant, deſcripſerunt. Huius generis eſt celebre illud D. Athanaſij Symbolum, & quod D. Auguſtinus perſpicuè ſimul & perfectè conſcripſit. Neque arbitror, vel noſtrum Antagoniſtam, vel quenquã alium, tam audacem fore, vt D. Auguſtini Confeſsionem contemnat ſiue reijciat. Ea enim non ſuam modò fidem confeſſus eſt, ſed ſimul, quæ jam inde ab initio fides vera & orthodoxa fuerit, & qualem tunc ſuo ſæculo vniuerſalis Chriſti Eccleſia ſeruabat atque profitebatur, fideliſsimè expoſuit. Adde, quòd idem in hac ſua Confeſsione omnibus ſæculis in hunc vſque diem apud omnes piè eruditos pro orthodoxo eſt habitus. Is verò in epiſtola ad Dardanum, quę ordine 57. eſt, ſic ſcribit:

Noli dubitare ibi nunc eſſe hominem Chriſtum Ieſum, vnde venturus eſt, memoriterq; recole & fideliter tene Chriſtianam Confeſsionẽ, quoniam reſurrexit à mortuis, aſcendit in cœlũ, ſedet ad dexteram Patris, nec aliunde quàm inde venturus eſt ad viuos mortuoſque iudicandos.

D. Auguſtini fidei de Ieſu Chriſto confeſſio.

Et ſic venturus eſt illa angelica voce teſtante, quemadmodum ire viſus eſt in cœlum, id eſt, in eadem carnis forma atq; ſubſtantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam nõ abſtulit. Secundùm hanc formam non eſt putandus vbiq; diffuſus. Cauendum eſt enim, ne ita diuinitatem aſtruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non eſt autem conſequens, vt quod in Deo eſt, ita ſit vbique vt Deus. Nam & de nobis veraciſsima Scriptura dicit, quòd in illo viuimus, mouemur & ſumus, nec tamen ſicut ille vbique ſumus: ſed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam et ſingulari modo. Vna enim perſona Deus & Homo eſt, & vtrumque eſt vnus Chriſtus Ieſus, vbiq; per id quòd Deus eſt, in cœlo autem per id quòd homo. Hæc omnia Auguſtini ſunt.

D. Auguſtini de articulis hodie controuerſijs iudiciũ. Apol. 37.

Qua Confeſsione magna pars articulorum fidei de Domino noſtro Ieſu Chriſto cõtinetur: & eadem quaſi iudicium fertur de articulis, qui inter nos & Aduerſarium noſtrum controuertuntur: De aſcenſione Chriſti nimirum, de Cœli loco certo & finito, de vtriuſque in Chriſto naturæ proprietatibus perpetuò manentibus, de earundem in vna eademque perſona vnione, de Corpore Chriſti item, quòd etiamſi cum Deo vnitum, non tamen omnipræſens ſit, ſed in cœlis agat. Etenim diligenter obſeruari & inter ſe diſtingui debent, qui hac Confeſsione continentur,

tur articuli, & quidem ante omnia obſeruandum, quòd hanc eſſe ſcribit fidem & Confeſsionem Chriſtianã, quam qui Chriſtiani dici & eſſe volunt, fideliter tenere & profiteri debeãt. Ita verò eam ab omni hæreſi & ſuperſtitione diſtinguit & ſeparat. Quiſquis ergo ad hunc modum crediderit, is verè & rectè credit, eiuſq; fides catholica & orthodoxa eſt: E contra qui diuerſum quid crediderit, eius fides falſa eſt & erronea. Comprehenduntur autem hac veræ fidei Confeſsione iſti ferè articuli:

1 Hominem Ieſum Chriſtum, qui ex mortuis reſurrexit, in cœlos aſcendit, & ad dexteram Dei ſedet, illic nunc eſſe, vnde venturus eſt.

2 Eundem non aliunde quàm inde venturum eſſe ad iudicandum viuos & mortuos.

3 Ita verò venturum, ſicuti angelica vox teſtata eſt, quemadmodum in cœlum aſcendere viſus fuit.

4 Eadem nimirũ forma carnis & ſubſtãtia.

5 Quòd huic carni ſuæ immortalitatem dederit, naturam non abſtulerit.

6 Ideoque Chriſti Corpus ſecundùm hanc formam non eſſe vbique diffuſum.

7 Cauendum eſſe in tota hac cauſa, ne ita diuinitatem aſtruamus hominis, vt veritatem Corporis auferamus ſiue negemus. NOTA.

8 Non conſequens eſſe, vt quod in Deo eſt, ita ſit vbique vt Deus.

9 Vnam & eandem personam esse Deum & hominem, & vtrumq; vnum esse Christum, qui vbique sit per id quòd Deus est, in cœlo autem per id quòd homo.

Qvid Bullingerus ad Andr. postulet? Itaq; hæc iam mea, nō bipertita neq; captioso dilemmate fucata, sed simplicissima quæstio est, quam Cōclusionis siue Epilogi loco tibi Iacobe Andrea propono, vtq; mihi respondeas peto: Num istam à D. Augustino descriptam fidei descriptionem, veram, orthodoxā & Christianam esse agnoscas? Si veram agnoscis, iam ipse nos absoluisti ab omni hæreseos crimine, quo nos immerentes sophistica tua garrulitate diffamare conatus es. Eadem enim semper fuit nostra fides, & hanc ipsam adhuc hodie tenemus atq; profitemur, & ita nos iuuante Deo, vsq; in finē vitæ nostræ inuiolatam tenebimus, qualem D. Augustinus in totius Ecclesiæ Christi catholicæ conspectu professus est. Patet ergo iam toti mundo, te præter omne nostrū meritum, cùm tibi per nos quiescere liceret, nobis iniuriam fecisse grauem.

Quòd si verò hanc fidei Confessionē pro vera, orthodoxa & Christiana agnoscere nolis, ex eo omnes pij & fideles Christi cultores, qui sis intelligent, & quòd omnes ij, quibus sui nominis existimatio atq; religio cordi est, non nos, se te tuaque figmenta fugere & vitare debeant.

Bullingeri Conclusio. Hanc igitur Iacobe Andrea pro tua Suggestione responsionem accipe à bono illo senecione, quem

ne, quem me esse dixisti (quo sensu, & quo animi affectu, tu nosti) tibique persuadeas velim, me per Dei gratiam in hac vera & orthodoxa Sanctorum Apostolorum & Ecclesiæ Christi catholicæ Confessione vsque ad finem meæ vitæ perseuerare, neq; aliquam porrò habere velle rationem tuę loquacitatis & futilium figmentorum, quibus simplicem Veritatis doctrinam obscurare & intricare soles. Hæc enim sexta Responsio est, quam in hac causa, vestris maledictis prouocatus, scripsi, vt & Veritatis doctrinā & nostram Ecclesiam atque innocentiam aduersus vestras calumnias assererem. Ter enim Brentij scriptis obscuris & perplexis respondi. Quartam vnà cum meis collegis ad Brentij testamentum dedi. Quinta septem illos accusationis aduersus nos institutæ articulos dilui. Accedit iam istis sexta, ex qua, quid de tua Suggestione sentiam, intelligis. Spero autem me Christianis Lectoribus abunde satisfecisse, eosque porrò contentos fore hoc meo labore & studio, quod in propugnanda communi Veritatis & Ecclesiæ Christi causa animo non minus propenso quàm fideli impendi. Tu verò Iacobe Andrea videris, quam rationem Deo redditurus sis, qui petulanti exprobrandi, conuitiandi & rixandi libidine atq; immani cordis superbi arrogantia nó solùm nobis immerentibus, verumetiam communi Ecclesiæ Christi hactenus turbas dedisti, Etenim nos cau-

ſam hanc (quod tu quoq; ſub finem tuæ Suggeſtionis annotas) libenter iuſto Dei iudicio ſubijciemus atq; commendabimus. Vtinam Deus hac te gratia donet, vt poſthac maiorem antiquæ Veritatis, ſimplicitatis, pacis & concordiæ Eccleſiæ Chriſti rationem habeas, quàm tuæ illius à vobis confictæ omnipræſentiæ, quam priuatæ gloriæ ſtudio faſcinatus, cum ſuis connexis non minus falſis quàm abſurdis, contumaciter tueri in animum induxiſti.

Quòd ſi verò alicui in hac mea Reſponſione acrior & væhementior, quàm pro more meo, fuiſſe videor, Chriſtianum Lectorem rogo, vt quibus cauſis prouocatus id fecerim expendat, ſimulq; veterum ſeruorum Dei, qui me multo fuerunt præſtantiores, exempla conſideret, qui in tanti momenti cauſis ferè ſimili væhementia contra ſuos aduerſarios vſi ſunt. Reddit enim ex ſyluis, quas voces accipit, Echo. Et vulgò dicitur: Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet, Deus Pater miſerationum noſtrûm omnium miſereatur, noſque cuſtodiat, vt in pura Veritatis Confeſsione & ſancta Eccleſiæ Chriſti ſocietate in finem vſq; conſtantes perſeueremus. Eidem Deo noſtro æterno, omnipotenti & miſericordi, Patri, Filio & Spiritui Sancto debetur gloria & gratiarum actio ab æterno in æternum, Amen.

θεῷ δόξα :–

FINIS.

ERRATA ALIQVOT MAIORIS momenti inter relegendum annotata, cætera si quæ sunt leuiora, candidus Lector facilè emendabit.

Pag.18.versu 5.Idem corpus,lege,Nec idem corpus.
P.22.*ver.*7.Dei *hominis,lege,*Dei & *hominis.*
P.26.*b. ver.penult.* Abijcitur.*lege,obijcitur.*
P.42.*ver.*13.De Corporali *manducatione,lege,*Corp. *vnione.* P.102.*ver.*28. *Præsentia,lege,Præsens.*
P. 120. *Sarrago,lege,farrago.*

Eusebii Philopatris ad H. Bullingerum gratulatio.

Te Bulgere senē Smidelinus prouocat acer,
Vt quondā Entellū Troius ille Dares.
Atq3 ferox āio caput altū in prœlia tollit,
forsitan ꝛ vires nō putat esse Seni.
Huic Stylus ifrenis, linguæq3 volubile plectrū,
Indomito tumidas spumat ab ore minas.
Dū veluti Cacus cōmixtas ignē tenebras
Euomit, in Sanctos iurgia, probra vires.
Et malè de vacuo mūdania nata cerebro.
Ceu Iouis altisoni tela trisulca crepat.
Nūcq3 hos, nūc illos aditus ingrit, vt acrū
Oirupet arte locū, quo nouisse q̄at.
Sed frustrà: cū tu uisu firmatq eodem
Immotos teneas in statione pedes.
Nec mirū: vires etenim tibi consria virtq
Suffrit, et dnī te iuuat alta manus.
Ille dolis pugnat, te nō supabile verū
Et vitare dolos et supare docet.
Ille fugit lucē ignauus, querēsq3 latebras,
Sepia, ut pprio capta nigrore timet
At tu psequeris fugientē ꝛ feruidus instas,
Cacus vt in ppria lubricitate cadat.
Eq3 sua velut Alcides Cacū extrahes antro
Inuitū, quāuis dentibq, ore fremat,

Loraq; ut exornat, formas mutet in oēs,

Fit Leo, fit serpens, fit lupus, ursq;, aper.

At tu cōstrictū spolias mendacib; armis,

Illius et docta detegis arte dolos.

Iamq; patet vulgo stolidæ mēdacia linguæ,

In melius meritos quæ spuit ille viros.

Utq; olim nudata suis cornicula plumis,

Totius Europæ fabula, lusus erit.

At Bulgeri pater, pro tāti fœtib; artis,

ponimus hæc meritis digna trophæa tuis.

Quid vero ille miser, sed nō miserabilis ulli:

Utopiā quærat hinc, nūc eat ille suā:

Finis.

M L –
Calv. Prag:
13.12.88.